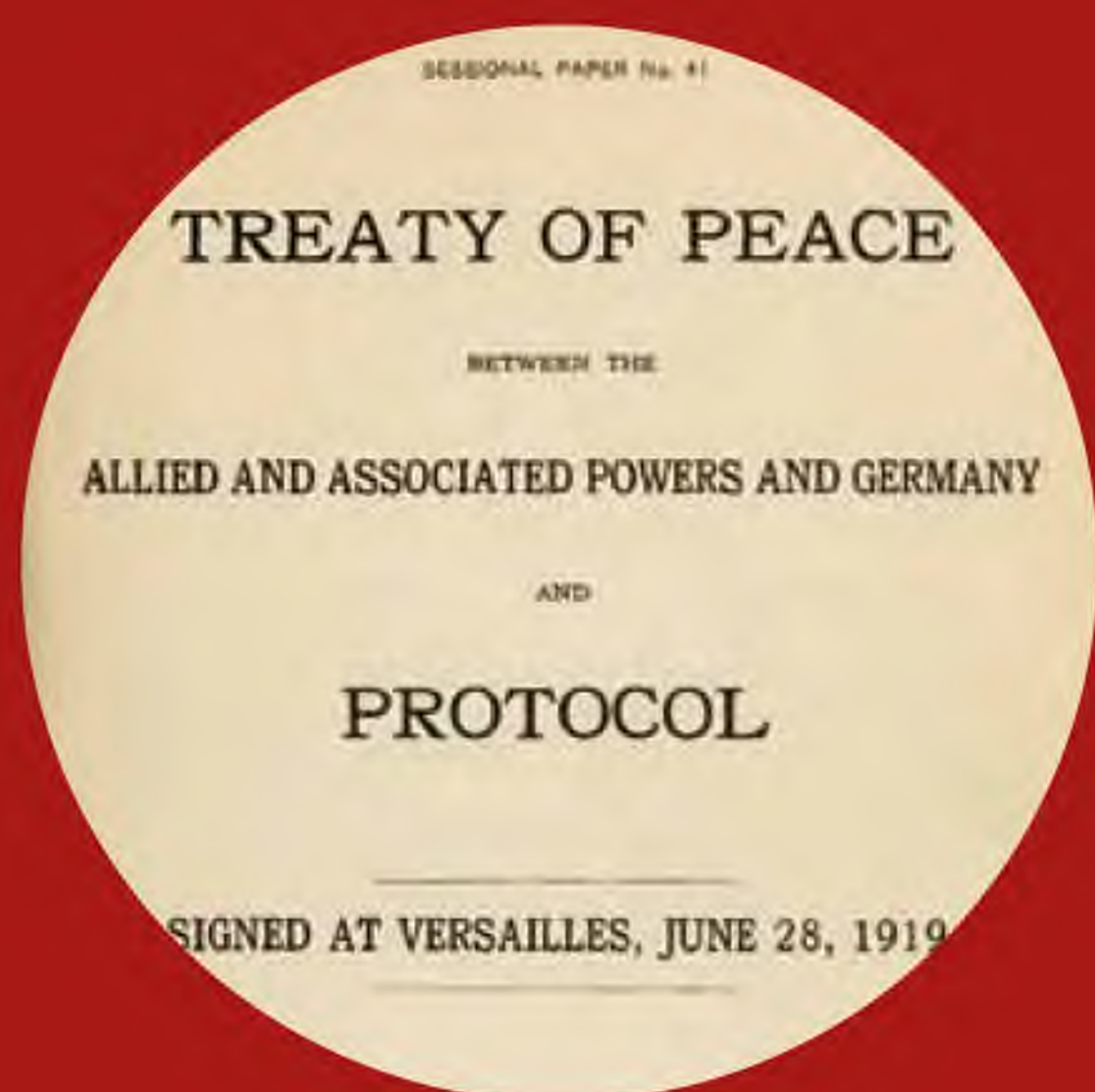

100

Polityka społeczna w XX-leciu międzywojennym

Wystawa z okazji Jubileuszu 100-lecia
polityki społecznej w Polsce

niepodległa

POLSKA
STULECIE ODZYSKANIA
NIEPODLEGŁOŚCI

Projekt realizowany w ramach obchodów stulecia odzyskania niepodległości

1 lat

Obywatele mają obowiązek wychowania swoich dzieci na prawych obywateli Ojczyzny i zapewnienia im co najmniej początkowego wykształcenia... (art.94)

Rzeczpospolita Polska zapewnia na swoim obszarze zupełną ochronę życia, wolności i mienia wszystkim bez różnicy pochodzenia, narodowości, języka, rasy lub religii... (art. 95)

Praca, jako główna podstawa bogactwa Rzeczypospolitej, pozostawać ma pod szczególną ochroną państwa. Każdy obywatel ma prawo do opieki państwa nad jego pracą, a w razie braku pracy, choroby, nieszczęśliwego wypadku i niedołęstwa – do ubezpieczenia społecznego... (art. 102)

Dzieci bez dostatecznej opieki rodzicielskiej, zaniedbane pod względem wychowawczym – mają prawo do opieki i pomocy państwa w zakresie oznaczonym ustawą (art. 103).

Konstytucja RP z 17 marca 1921 roku

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

ZAKŁAD
UBEZPIECZEŃ
SPOŁECZNYCH

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

P T
P S
POLSKIE
TOWARZYSTWO
POLITYKI
SPOŁECZNEJ

CIOP PIB
Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy

PISS
INSTYTUT PRACY I SPRAW SOCJALNYCH

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

Okres po I wojnie światowej to poszukiwanie nowych idei społecznych na gruncie ujawniających się problemów ubóstwa, bezrobocia, braku mieszkań, analfabetyzmu, żebractwa czy przestępczości i prostytucji. Wielu naukowców, ale także praktyków poszukuje nowej drogi reform dla odrodzonej Rzeczypospolitej. Tworzy się elita liderów myśli i zmian społecznych, którzy stają się prekursorami nowych prądów intelektualnych, ale także nowych rozwiązań praktycznych. Prekursorzy polityki społecznej związani z różnymi nurtami ideowymi wytyczają główne priorytety badań naukowych, zarysowują ramy teoretyczne prowadzonej polityki społecznej, kreują nowe rozwiązania i sposoby działania.

Konstanty Krzeczkowski

Urodzony 18 lutego 1879 roku w Guzowie w powiecie błońskim – prekursor polityki społecznej. Po odzyskaniu niepodległości prowadzi działalność naukową. Jest profesorem Wyższej Szkoły Handlowej, kierownikiem Zakładu Polityki Społecznej. Wykłada też w założonej przez lewicę patriotyczną Wolnej Wszechnicy Polskiej, wspiera intelektualnie Instytut Gospodarstwa Społecznego i Spółdzielczy Instytut Naukowy.

Zbiory: Biblioteka Narodowa. Zdjęcie zamieszczone w publikacji pt. *Polityka Społeczna*, wydanej przez Polski Instytut Służby Społecznej, Łódź 1947.

Ferdynand Zweig

Urodzony 23 czerwca 1896 roku w Krakowie. Prekursor polityki społecznej. Ukończył studia prawnicze i ekonomiczne na Uniwersytecie Wiedeńskim, a kontynuował na Uniwersytecie Jagiellońskim. W latach 1928–1939 wykładowca ekonomii na tej uczelni; aktywny członek Krakowskiego Towarzystwa Ekonomicznego (krakowskiej szkoły ekonomicznej).

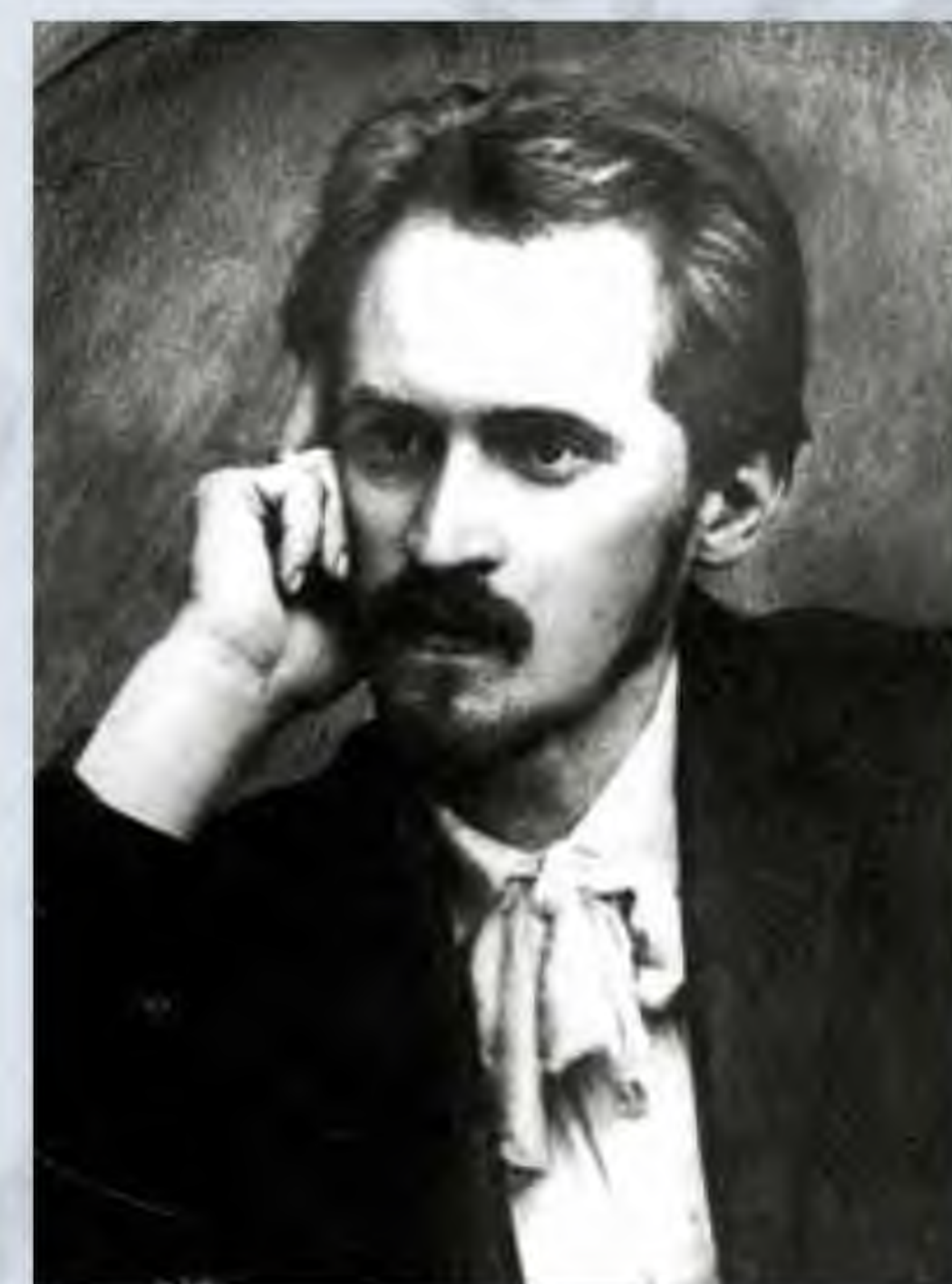
Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Ludwik Krzywicki

Urodzony 21 sierpnia 1859 roku w Płocku – prekursor polityki społecznej. Od 1918 roku pracował w kilku placówkach naukowo-badawczych i uczelniach. Kierował Katedrą Historii Ustrojów Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego i Instytutem Gospodarstwa Społecznego. Za swe osiągnięcia na polu nauki powołany został w skład Polskiej Akademii Umiejętności. Był także przewodniczącym Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Wydał m.in. fundamentalną pracę „Społeczeństwo pierwotne, jego rozmiary i wzrost” (1937). W 1940 roku Uniwersytet w Kownie przyznał mu doktorat honoris causa.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Edward Abramowski

Urodzony 17 sierpnia 1868 roku – polski myśliciel polityczny, filozof, psycholog i socjolog. Prekursor idei kooperatywności społecznej oraz solidarności społecznej. Po I wojnie światowej poświęcił się idei kooperacji, o której napisał kilka książek takich jak: „Zasada republiki kooperatywnej”, „Znaczenie spółdzielczości dla demokracji”, „Idee społeczne kooperatywności” oraz „Kooperatywa jako sprawa wyzwolenia ludu pracującego”. Przyczynił się do powstania Towarzystwa Kooperatystów, był współzałożycielem pisma spółdzielczego „Społem”.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

PREKURSORZY NAUKI O POLITYCE SPOŁECZNEJ

Stanisław Rychliński

Urodził się 23 maja 1903 roku w Warszawie – prekursor polityki społecznej. Socjolog i ekonomista. Po 1918 roku docent Wyższej Szkoły Handlowej. Był uczniem i długoletnim asystentem Ludwika Krzywickiego na WSH, podobnie jak on posiadał przekonania lewicowo-demokratyczne. Był także profesorem Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej. Przedmiotem jego pracy były studia nad ruchem zawodowym i strukturą społeczną klasy robotniczej w Polsce. Uznawany za prekursora socjologii miasta oraz polityki społecznej. Pracował nad społecznymi aspektami urbanizacji i planowania przestrzennego.

Zdjęcie zamieszczone w publikacji: Tadeusz Szturm de Sztrem, Instytut Gospodarstwa Społecznego 1920–1940. Przyczynek do historii instytucji naukowo-społecznych w Polsce, PWN, Warszawa 1959

Stanisław Głąbiński

Urodzony 25 lutego 1862 roku w Skolem – prekursor polityki społecznej. Od 1892 roku profesor nadzwyczajny, a od 1895 roku profesor zwyczajny Uniwersytetu Lwowskiego. W 1899 roku objął stanowisko dziekana Wydziału Prawa tejże uczelni. Sprawował je do roku 1900. W latach 1908–1909 sprawował funkcję rektora Uniwersytetu Lwowskiego. Był także członkiem Akademii Nauk Społecznych w Filadelfii, Towarzystwa Naukowego we Lwowie, Krajowej Rady Statystycznej i Instytutu Nauk dla Spraw Emigracji i Kolonizacji. W 1919 roku został posłem na Sejm. Wszedł także w skład Sejmu II kadencji (1928–1930). Pracował nad katalogiem praw socjalnych konstytucji marcowej.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Zofia Golińska-Daszyńska

Urodzona 6 sierpnia 1860 roku – prekursorka polityki społecznej. Do początku I wojny światowej wykładała na Uniwersytecie Ludowym im. A. Mickiewicza w Krakowie, w Szkole Gospodarstwa Domowego we Lwowie oraz na Kursach Baranieckiego w Krakowie. Od 1919 roku profesor Wolnej Wszechnicy Polskiej. W pracach naukowych zajmowała się głównie historią gospodarczą, historią myśli ekonomicznej, demografią i socjologią pracy. Była członkinią Klubu Politycznego Kobiet Postępowych. W latach 1918–1921 pracowała w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej. W latach 1928–1930 była senatorką RP II kadencji, gdzie pracowała w komisjach zajmujących się polityką społeczną.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

ks. Antoni Szymański

Urodzony w 1881 roku – prekursor polityki społecznej. Od 1918 roku pracownik naukowy na KUL. Początkowo jako profesor nadzwyczajny, a od 1924 roku jako profesor zwyczajny. Wykładał na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych, Wydziale Nauk Humanistycznych oraz Wydziale Prawa Kanonicznego. Pełnił funkcję wicerektora i rektora KUL. Jego zainteresowania skupiały się na katolickiej nauce społecznej, polityce społecznej i ekonomicznej, filozofii i etyce. Był członkiem m.in. Międzynarodowego Związku Badań Społecznych w Malines, założycielem Towarzystwa Wiedzy Chrześcijańskiej w Lublinie, współtwórcą Związku Polskiej Inteligencji Katolickiej, redaktorem miesięcznika „Prąd”, prezesem Rady Społecznej przy Prymasie Polski (od 1933 roku).

Zbiory: KUL

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

1 lutego 1918 roku ukazuje się dekret Rady Regencyjnej o tymczasowej organizacji władz naczelnych w Królestwie Polskim, na mocy którego dotychczasowe struktury zostały przekształcone w ministerstwa. Zgodnie z tym aktem utworzono Ministerstwo Opieki Społecznej i Ochrony Pracy – w miejsce Departamentu Pracy.

Z kolei na mocy dekretu Rady Regencyjnej z 4 kwietnia 1918 roku w miejsce Ministerstwa Opieki Społecznej i Ochrony Pracy oraz po wydzieleniu części zadań Ministerstwa Spraw Wewnętrznych utworzono Ministerstwo Zdrowia Publicznego, Opieki Społecznej i Ochrony Pracy.

17 listopada 1918 roku Józef Piłsudski powołuje rząd Jędrzeja Moraczewskiego. Jego członkowie przejmują nadzór nad dotychczas istniejącymi strukturami administracji. Wraz z mianowaniem ministrów dokonano zmiany zakresu kompetencji Ministerstwa Ochrony Pracy oraz Ministerstwa Zdrowia Publicznego i Opieki Społecznej, tworząc w ich miejsce **Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej** oraz Ministerstwo Zdrowia Publicznego.

Jan Kucharzewski

Urodził się 27 maja 1876 roku w Wysokiem Mazowieckiem. Polski historyk, prawnik, polityk, premier (1917–1918).

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Stanisław Staniszewski

Urodził się 23 lipca 1864 roku w Kalwarii. W rządzie Jana Kucharzewskiego został wybrany ministrem opieki społecznej i ochrony pracy. Z pełnienia funkcji został zwolniony 27 lutego 1918 roku.

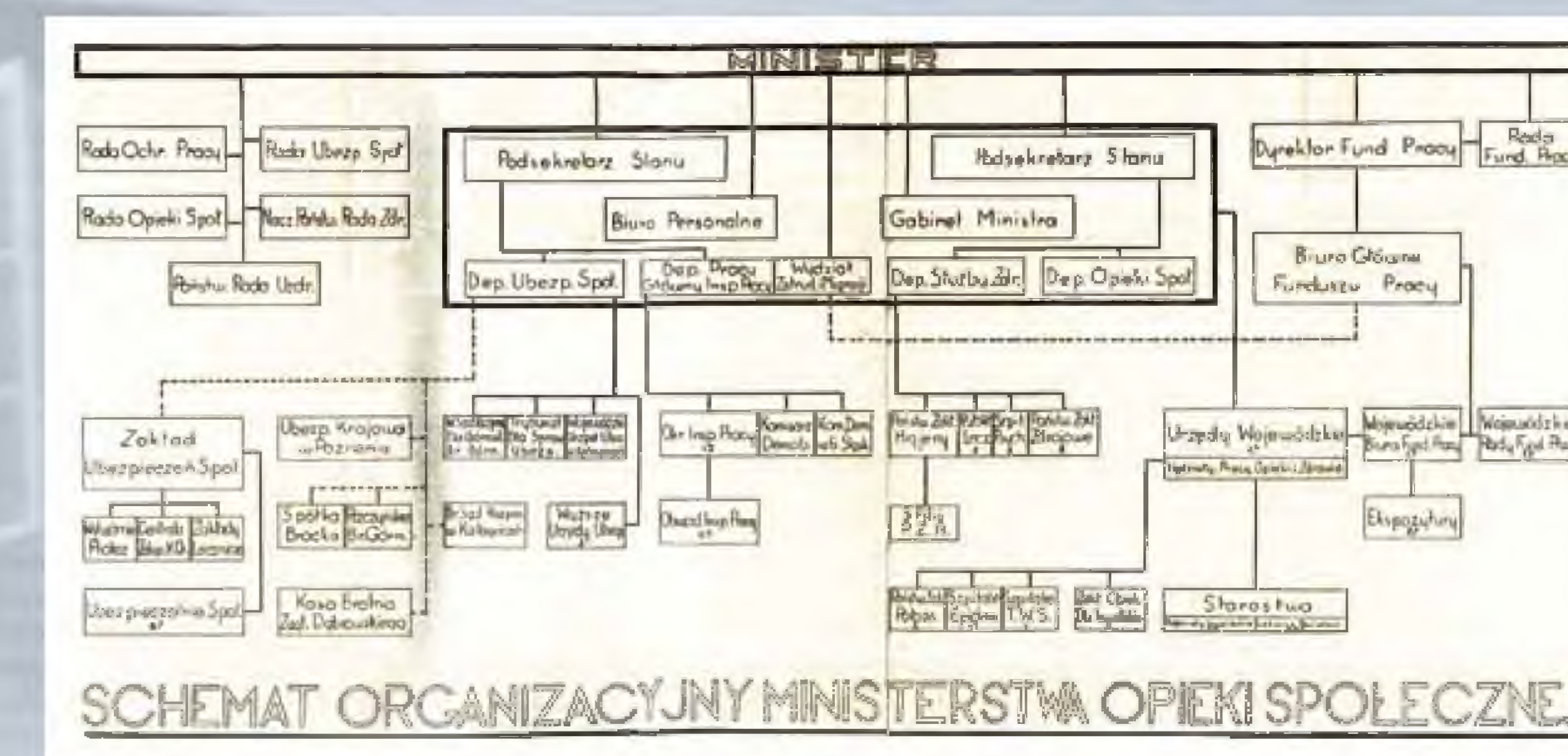
Zbiory: Tygodnik Ilustrowany

Józef Wolczyński

Urodził się 1 kwietnia 1880 roku w Opatówku. Minister zdrowia publicznego, opieki społecznej i ochrony pracy od 26 października do 4 listopada 1918 roku.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Schemat organizacyjny Ministerstwa Opieki Społecznej.

Zbiory: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Jerzy Iwanowski

Urodził się 10 lutego 1878 roku w Lebiodce. Był ministrem pracy i opieki społecznej od 16 stycznia do 9 grudnia 1919 roku.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Stefan Smólski

Urodził się we wrześniu 1879 roku. Był ministrem pracy i opieki społecznej od 1 września do 17 grudnia 1923 roku.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Bronisław Ziemięcki

Urodził się 27 stycznia 1885 roku w Wilnie. Od 20 września 1925 roku do 20 kwietnia 1926 roku pełnił funkcję ministra pracy i opieki społecznej.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Marian Zyndram-Kościałkowski

Urodził się 16 marca 1892 roku w Ponedlu. Poseł w latach 1922–1939, wojewoda białostocki (1930–1934), komisaryczny prezydent Warszawy (od marca do lipca 1934 roku), minister spraw wewnętrznych (1934–1935), premier Polski od 13 października 1935 roku do 15 maja 1936 roku oraz minister pracy i opieki społecznej (1936–1939).

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Wydawnictwa ministerialne. Zbiory: Biblioteka Narodowa

Dekret Rady Regencyjnej o tymczasowej organizacji władz naczelnych w Królestwie Polskim. Dz.P. 1918, Nr 1, poz. 1. Zbiory: Rządowe Centrum Legislacji

Dekret Rady Regencyjnej o utworzeniu Ministerstwa Zdrowia Publicznego, Opieki Społecznej i Ochrony Pracy. Dz.P. 1918, Nr 5, poz. 8. Zbiory: Rządowe Centrum Legislacji

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku jednym z pierwszych zadań jest uregulowanie podstawowych zagadnień związanych z bezpieczeństwem socjalnym obywateli. Aby zapewnić spójność prawa na obszarach wcześniej znajdujących się pod okupacją trzech zaborców Naczelnik Państwa Józef Piłsudski wydaje szereg dekretów, które regulują takie obszary polityki społecznej, jak: samorządność i stowarzyszanie się, czas pracy, ochrona i podstawowa edukacja dzieci, polityka zatrudnienia.

Jednocześnie trwają prace nad przygotowaniem ustawy zasadniczej, która wchodzi w życie 17 marca 1921 roku oraz nad pierwszymi ustawami – m.in. ustawą o opiece społecznej. Ustrój II Rzeczypospolitej kształtuje się w kierunku zdecentralizowanego i pluralistycznego państwa zabezpieczającego obywateli przed różnymi ryzykami socjalnymi. Szczególną rolę odgrywał budowany system zabezpieczenia społecznego, w tym ubezpieczeń społecznych.

Przedszkole dla dzieci pracowników Państwowego Banku Rolnego w Łucku, 1932.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Kresowiaci ze wsi Morocz, 1929.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Państwowa Fabryka Cygar i Wyrobów Tytoniowych w Krakowie przy ul. Dolnych Młynów, 1926.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

KWESTIE SOCJALNE

Początki polityki społecznej

Dom Sierot Żydowskich w Warszawie.

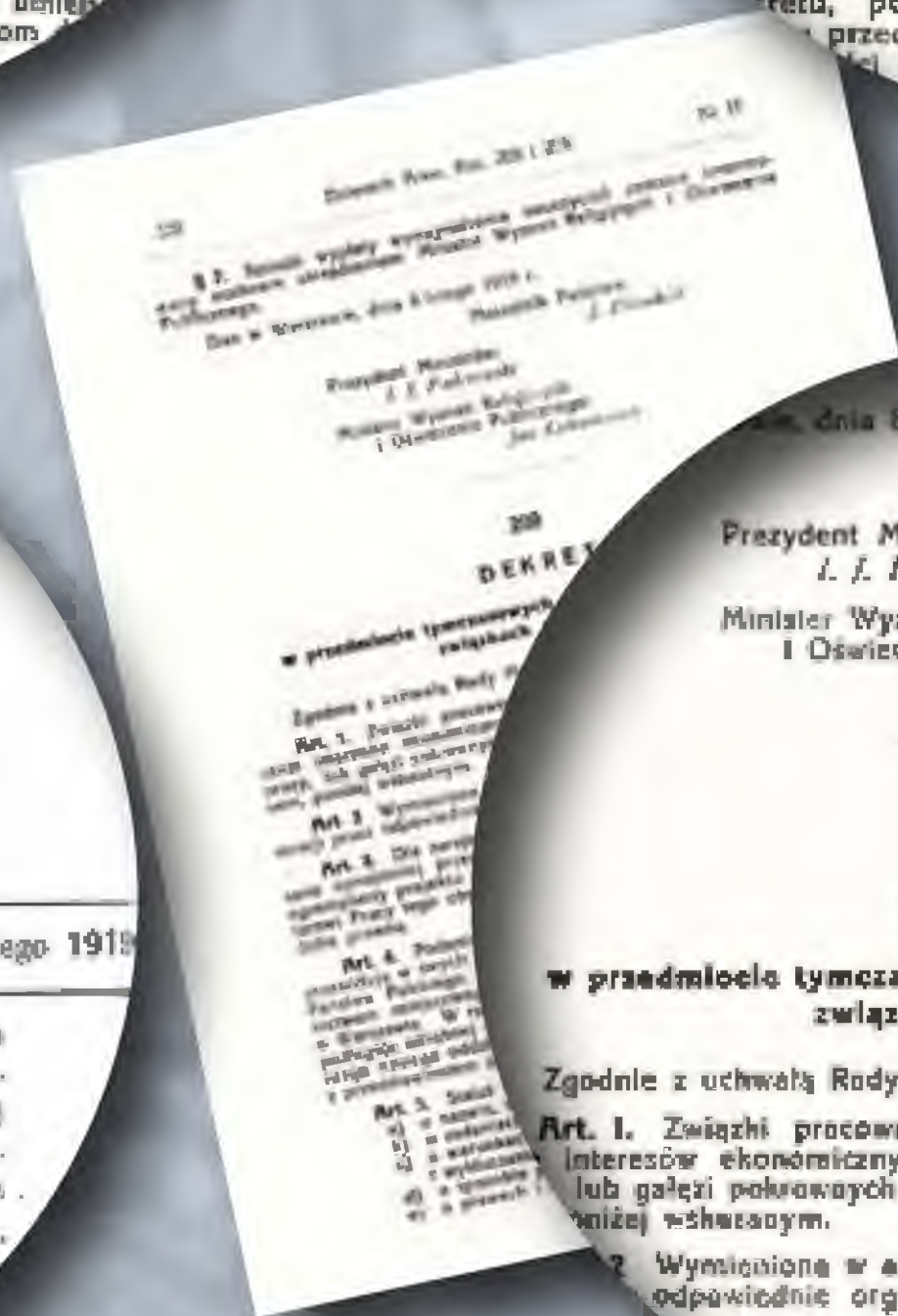
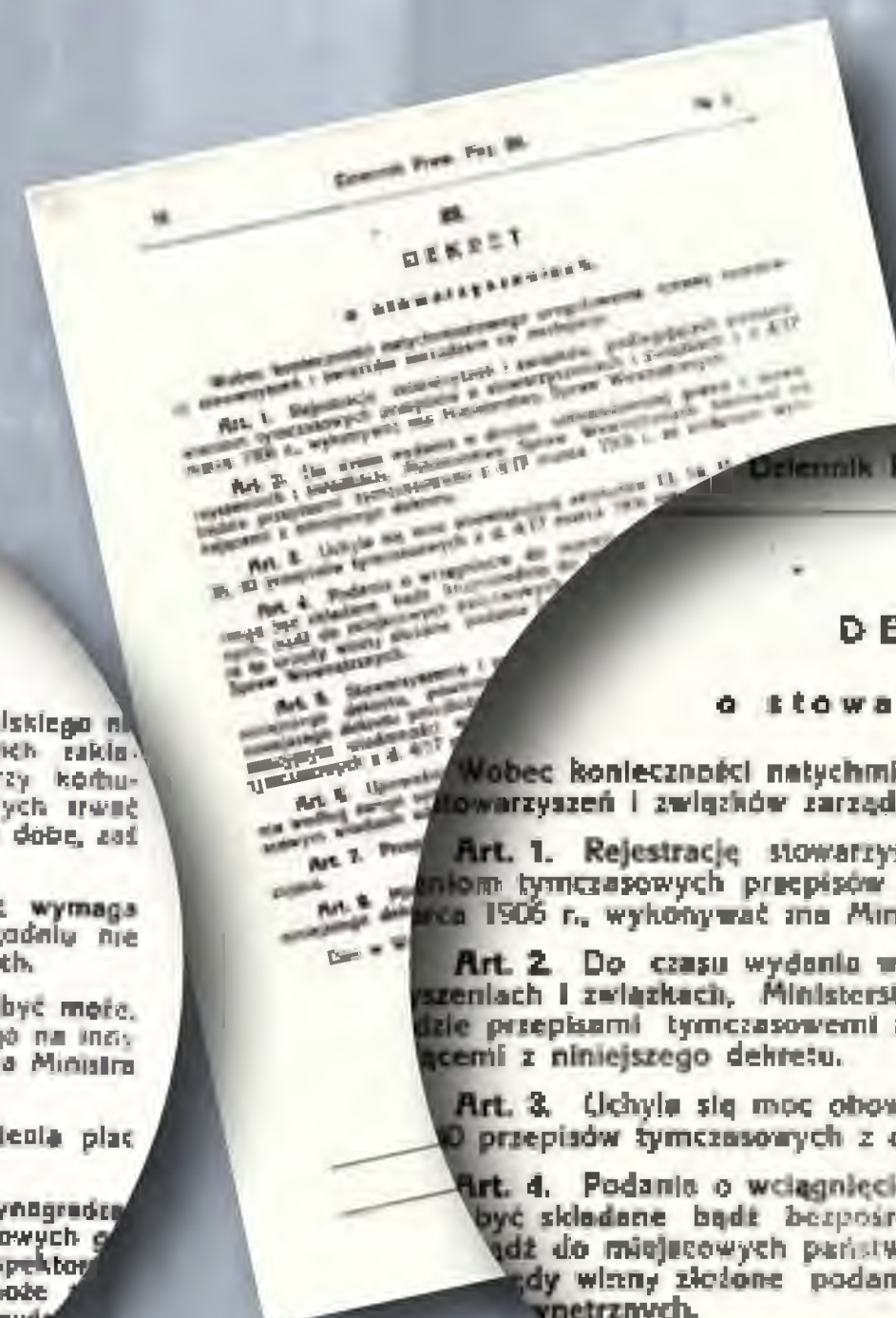
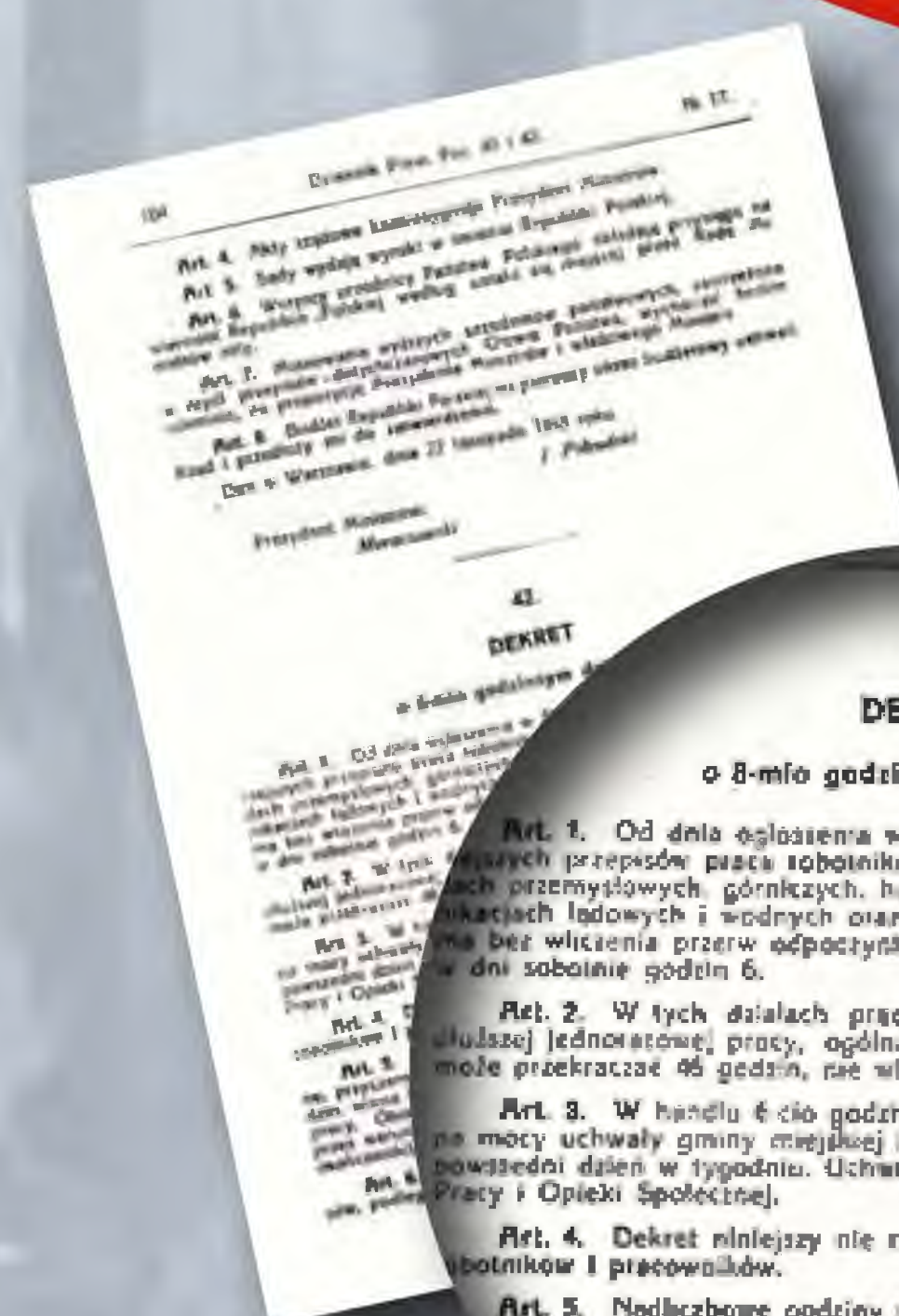
Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Dwa i pół roku od odzyskania niepodległości przez Polskę przyjęto nową konstytucję z prawami obywatelskimi i socjalnymi obywateli. Nowy model polityki społecznej, oparty na prawach człowieka, wyznaczył charakter aksjologiczny działań państwa. Konstytucja marcowa z 1921 roku była niezwykle nowoczesną Ustawą Zasadniczą, która eksponowała wiele wolności i praw socjalnych obywateli.

Przytułek dla sierot i podrzutków w Brzeczkwicach. Oddział dla niemowląt. Widoczne dzieci leżące w wiklinowych łóżeczkach i opiekunka.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Pierwsze akty prawne dotyczące polityki społecznej ustanowione przez Naczelnika Państwa – Józefa Piłsudskiego. Zbiory: Rządowe Centrum Legislacji

Emigranci przed Hotelem Emigracyjnym w Warszawie. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

Przed formującym się w II Rzeczypospolitej systemem opieki i pomocy społecznej staje szereg wyzwań związanych z ograniczaniem ubóstwa, walką z niedożywieniem, żebractwem i masowym bezrobociem. W okresie międzywojennym duży problem stanowi także tzw. kwestia chłopska, czyli splot problemów dotyczących polską wieś, takich jak analfabetyzm, niska kultura życia, głód. Skutkiem zaborów jest zróżnicowanie wewnętrzne, konflikty etniczne i klasowe. Władze dążą do stworzenia jednolitych zasad pomocy i opieki społecznej. 16 sierpnia 1923 roku uchwalona zostaje ustawa o opiece społecznej. Zakłada ona objęcie wsparciem wielu grup społecznych (m.in. dzieci i młodzież, osoby w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, żebraków, włóczęgów, alkoholików i prostytutki) i zabezpieczenie obywateli przed różnymi ryzykami socjalnymi. Organami odpowiedzialnymi za wykonywanie zadań wynikających z ustawy są przede wszystkim samorządy, a na poziomie centralnym nad całym systemem czuwa Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej. Przy ministerstwie zostaje powołana – jako organ doradczy i opiniujący – Rada Opieki Społecznej.

Miejskie Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn Braci Albertynów w Krakowie.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Bezdomni z dziećmi przed swoimi prowizorycznymi mieszkaniem na jednym z łódzkich podwórek, 1918–1934.

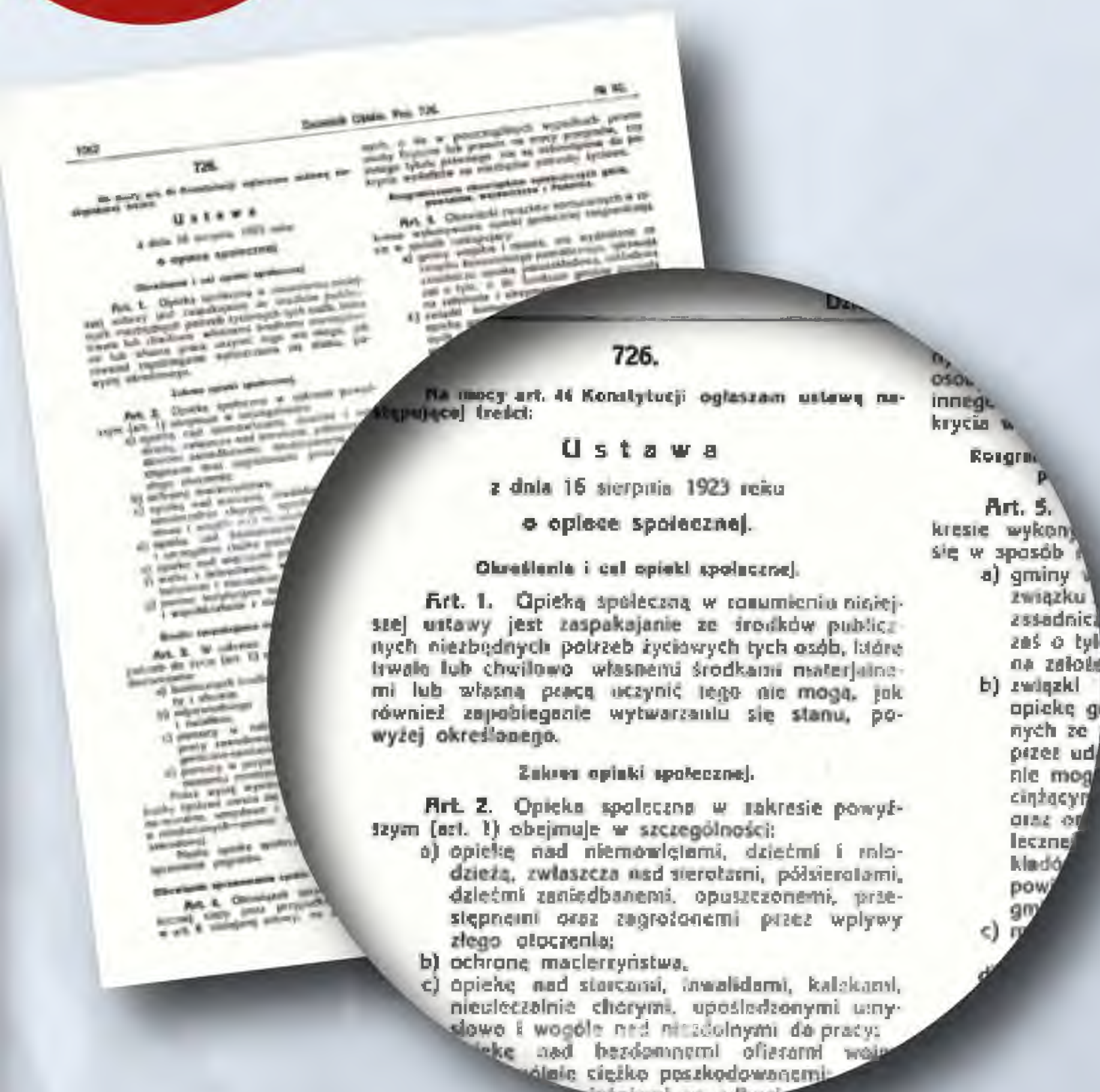
Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Zatrzymani na polecenie władz administracyjnych żebracy, którzy przybyli do Warszawy, byli przymusowo goleni, kąpani i odwszawiani, 1934.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

OPIEKA I POMOC SPOŁECZNA

Ustawa o opiece społecznej, Dz.U. 1923, Nr 92, poz. 726.

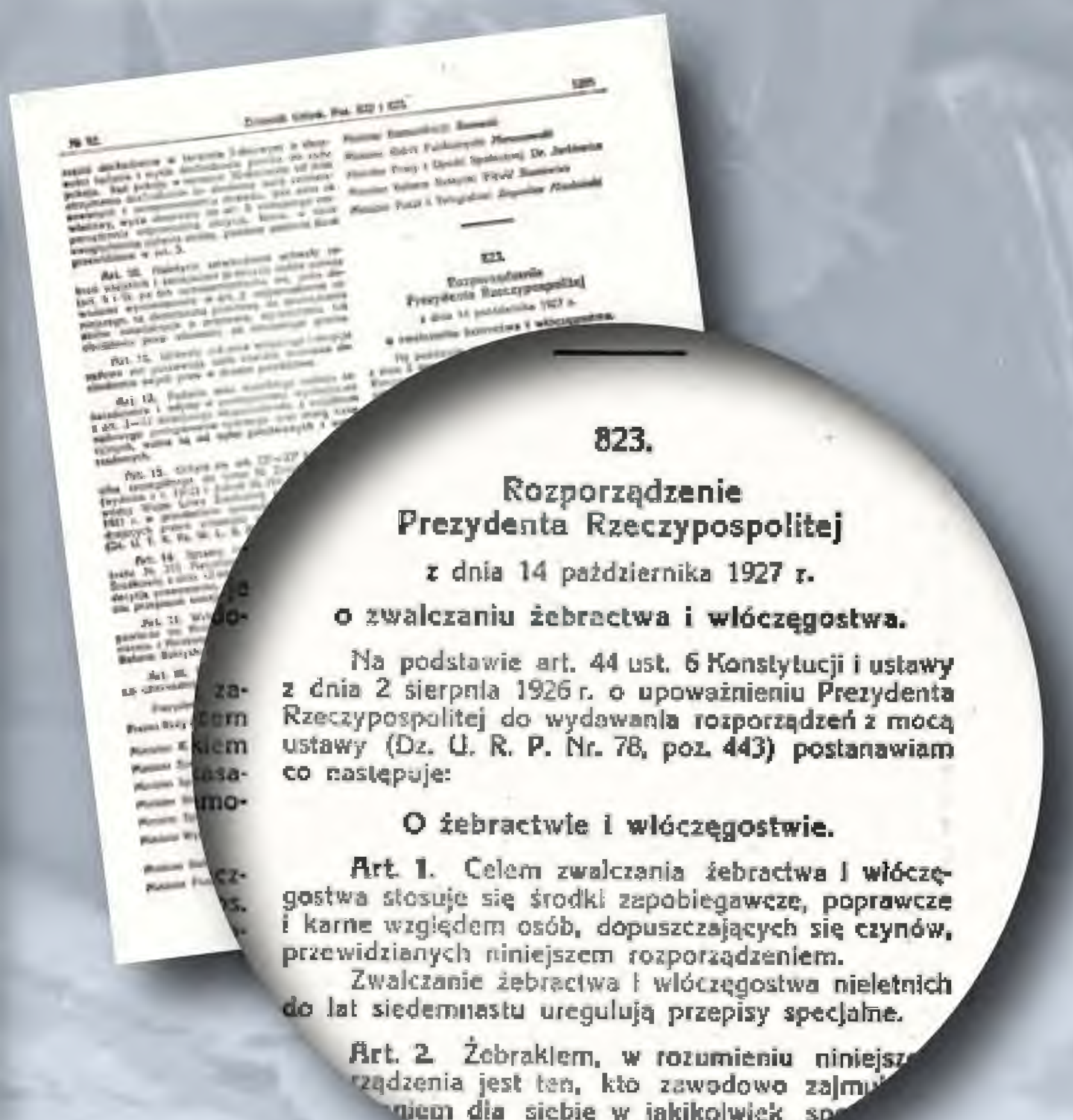
Zbiory: Rządowe Centrum Legislacji

Problem osób zajmujących się żebraniem i włóczęgostwem jest na tyle dotkliwy, iż staje się przedmiotem rozporządzenia prezydenta o zwalczaniu żebractwa i włóczęgostwa, które wchodzi w życie 9 listopada 1927 roku. Założono w nim szereg działań zapobiegawczych i interwencyjnych m.in. dopuszczono, by osoby odmawiające podjęcia pracy, a korzystające z opieki społecznej, zawodowo zajmujące się żebractwem, mogły być umieszczone w domach pracy dobrowolnej, przytułkach lub domach pracy przymusowej.

Żebracy podczas odpustu w Olkuszu, 1934.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Rozporządzenie Prezydenta RP z 14 października 1927 roku o zwalczaniu żebractwa i włóczęgostwa Dz.U. 1927, Nr 92, poz. 823.

Zbiory: Rządowe Centrum Legislacji

Karta Książeczki Zasiłkowej Funduszu Bezrobocia. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Lwów. Osiedle dla bezdomnych na Hołosku. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Realizację zapisów ustawy o opiece społecznej oparto o środki z wielu źródeł, przede wszystkim z budżetów gmin i działalności filantropijnej, w dalszej kolejności bazując na budżecie państwa. Założono różne formy działań pomocowych, począwszy od interwencyjnych, doraźnych

przez wychowawcze, edukacyjne, aż po długoterminową opiekę. W celu sprawnego realizowania zadań opieki społecznej, na podstawie rozporządzenia o opiekunach społecznych i o komisjach opieki społecznej z marca 1928 roku, w każdej gminie mieli być wybrani opiekunowie społeczni.

Wydawanie posiłków bezrobotnym przez braci Albertynów, 1931. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

Szczególnie ważna jest pomoc państwa dla najmłodszych obywateli. Splot niekorzystnych czynników okresu powojennego powoduje, iż dzieci dotykają problemy biedy, głodu, chorób, osierocenia. Są zmuszone do żebrania, włóczęgostwa, życia bez dachu nad głową. Trudne warunki życia sprzyjają demoralizacji, na którą szczególnie narażone są tzw. dzieci ulicy. Odpowiedzią na potrzebę pomocy dzieciom jest działalność takich instytucji jak ochronki, sierocińce, domy dziecięce, pogotowia opiekuńcze, domy matki i dziecka, które tworzone są przez osoby prywatne, organizacje kościelne, stowarzyszenia społeczne oraz władze państwowe.

Pomoc trafia także do dzieci wychowujących się w ubogich rodzinach robotniczych, rzemieślniczych i wiejskich. Wiele z tych rodzin nie jest w stanie zaspokoić nawet podstawowych potrzeb dzieci, przez co ich rozwój fizyczny i psychiczny jest zagrożony.

Z czasem polityka władz publicznych rozwija się obejmując nie tylko działania o charakterze ochronnym, ale również rozwojowym, takie jak: dostęp do nauki (wprowadzenie obowiązku szkolnego), organizacja warsztatów rzemieślniczych, kolonii.

Gwiazdka urządzona dla najbiedniejszych chorych dzieci przez Przychodnię Przeciwgruźliczą przy Ośrodku Zdrowia PCK w Świętochłowicach, 1930.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Wieś Bronowice. Jedna z rozlatujących się chałup wiejskich krytych strzechą, podparta belkami wspornikowymi, 1932.

Bieda-szyby na Górnym Śląsku.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

OPIEKA I POMOC SPOŁECZNA

Otwarcie Domu Matki i Dziecka na Bielanach w Warszawie staraniem Towarzystwa Ratujmy Niemowlęta, 1938.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

W latach 20. XX wieku istniało blisko tysiąc zakładów opiekuńczych dla dzieci bez opieki rodzicielskiej. Były one prowadzone przez organizacje społeczne, związki wyznaniowe oraz samorządy. Znajdowało się w nich ponad 50 tys. młodych podopiecznych. Od lat 30. zaczęto rozwijać instytucję rodziny zastępczej.

Przebieranie ziemniaków do sadzenia we wsi w okolicach Bochni – w pracach biorą udział dzieci, 1932. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Bezpośrednio po I wojnie światowej jednym z najważniejszych zadań jest zwalczanie głodu wśród dzieci. W 1919 roku Ignacy Paderewski powołuje Państwowy Komitet Pomocy Dzieciom. Komitet współpracuje z American Relief Administration (ARA), organizacją kierowaną przez Herberta Hoovera, późniejszego prezydenta USA. ARA wysyła do Polski statki z żywnością dla dzieci. Pomoc organizacji stanowi znaczące wsparcie w przeciwdziałaniu problemowi głodu wśród najmłodszych.

Dzieci ze wsi Sławsk w latach 20. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Dzieci na wsiach doświadczają konsekwencji ciężkich warunków życia: braku higieny, niedożywienia, niedostatku. Często tracą dzieciństwo angażowane od najmłodszych lat w prace na roli i inne obowiązki domowe.

Miesięcznik Przegląd Społeczny.

Zbiory: Jagellońska Biblioteka Cyfrowa

Miesięcznik Opiekun Społeczny.

Zbiory: Biblioteka Polona

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

Wiek XIX to okres gwałtownych przemian społecznych. Państwa europejskie zmuszone są do wprowadzenia polityki socjalnej. Pierwsze próby wprowadzenia powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych pojawiają się pod koniec XIX wieku. W 1883 roku Niemcy wprowadzają ustawę o ubezpieczeniach chorobowych, a w następnych latach dalsze: gwarantującą prawo do leczenia i renty na skutek niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem przy pracy oraz przyznającą robotnikom prawo do emerytury po ukończeniu 70 lat. System ubezpieczeń w monarchii austro-węgierskiej wprowadzony zostaje ustawą o obowiązkowym ubezpieczeniu od wypadków przy pracy oraz na wypadek choroby. Najgorzej jest w zaborze rosyjskim – pierwsze ustawy wprowadzone zostają dopiero w 1912 roku: jedna reguluje ubezpieczenia chorobowe, druga – ubezpieczenia od wypadków przy pracy; nie ma żadnych przepisów emerytalnych. Pozbawieni państwowości Polacy zdani są na regulacje prawne trzech zaborców.

Pierwsze prace nad stworzeniem polskiego ustawodawstwa ubezpieczeń społecznych były prowadzone już w czasie I wojny światowej. Zbiory ZUS

Warszawa, listopad 1905. Strajk gazeciarzy. Zbiory: Biblioteka Narodowa

Dokument poświadczający wysokość świadczenia rentowego, 1917.

Zbiory ZUS, Oddział w Płocku

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE

Geneza systemu

Warszawa w okresie zaboru rosyjskiego, 1913.

Zbiory: Biblioteka Narodowa

ZABÓR ROSYJSKI

Z rosyjskiej Ustawy o ubezpieczeniu robotników:

„Ubezpieczenie robotników jest obecnie jednym z ważniejszych zadań w sferze socjalnej. Kwestia ta pojawiła się na bazie zmian w położeniu robotników, spowodowanych rozwojem wielkiego przemysłu. [...]

Rozróżnia się kilka kategorii utraty zdolności do pracy: na skutek choroby, nieszczęśliwych wypadków, inwalidztwa i starości. [...]

Organizacja ubezpieczeń w przypadku choroby sprowadza się do stworzenia szczególnego rodzaju kas, nazywanych zazwyczaj chorobowymi. Celem owych kas jest okazywanie wsparcia finansowego robotnikom, którzy ulegli chorobie, danie im pomocy medycznej, lekarstw, leczenia szpitalnego; kasy te wydają również środki dla matek po porodach i dla rodzin zmarłych członków kas”.

Petersburg, 6 lipca 1912 (W.P. Litwinow-Falinski, Nowyje zakony o strachowaniu raboczich, St. Pietierburg 1912, fragm. tłum. A. Knyt)

Karta ubezpieczeniowa, 25 października 1916.

Zbiory ZUS, Oddział w Rybniku

ZABÓR AUSTRIACKI

Jan Kasper Bluntschli (profesor, historyk prawa):

„Twierdzenie, że w czasach obecnych w instytucjach ubezpieczeń mieści się rozkwit rozwoju ekonomicznego, nie jest za śmiałym. Żadna instytucja nie zapewnia bowiem i nie wzmaga tak skutecznie ekonomicznej swobody i samodzielności każdego obywatela, jego niezawisłości od wsparcia i jałmużny, a tym samym jego godności obywatelskiej [...]. Instytucja ta działa dobroczynnie nawet poza kres życia ludzkiego, gdyż zdolna jest pozostałym wdowom i sierotom wynagrodzić chociaż częściowo stratę poniesioną przez śmierć tego czynnika, który był siłą ochraniającą i utrzymującą rodzinę”.

(Monografia Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń w Krakowie, Kraków 1886)

Kraków, ul. Grodzka. Zbiory: Fotopolska.eu

Górny Śląsk, około 1905. Hutnicy przed swym zakładem pracy. Zbiory: Muzeum Śląskie/EAST NEWS

ZABÓR NIEMIECKI

Tytuły rozdziałów przepisów dotyczących rent, zapomóg itd. dla wojaków i ich rodzin:

„O rentach i innych świadczeniach wojaków zmarłych podczas lub wskutek wojny;
O wynagrodzeniu rodziny za to, że kilku synów służyło lub służy w wojsku;
O stosunku wojaka do Kas Chorych
O płaceniu podatków od poszczególnych świadczeń – o fantowaniu, odstępywaniu i dawaniu w zastaw należności, odnoszących się do tych świadczeń – o przechodzeniu odnośnych należności na spadkobierców – i o ich przedawnianiu się.

Świadczenia dla wojaka [...]; dla żony względnie wdowy [...]; dla dzieci ślubnych i legitymowanych [...]; dla dzieci adoptowanych [...]; dla dzieci nieślubnych wojaka [...]; dla nieślubnych matek [...]; dla rozwódki [...]; dla wnuków [...]; dla pasierba [...]; dla rodzeństwa [...]; dla dzieci przybranych [...]; dla przybranych rodziców [...]; dla przodków żony [...]; na pokrycie ostatniej choroby i pogrzebu”.

Poznań, 1916

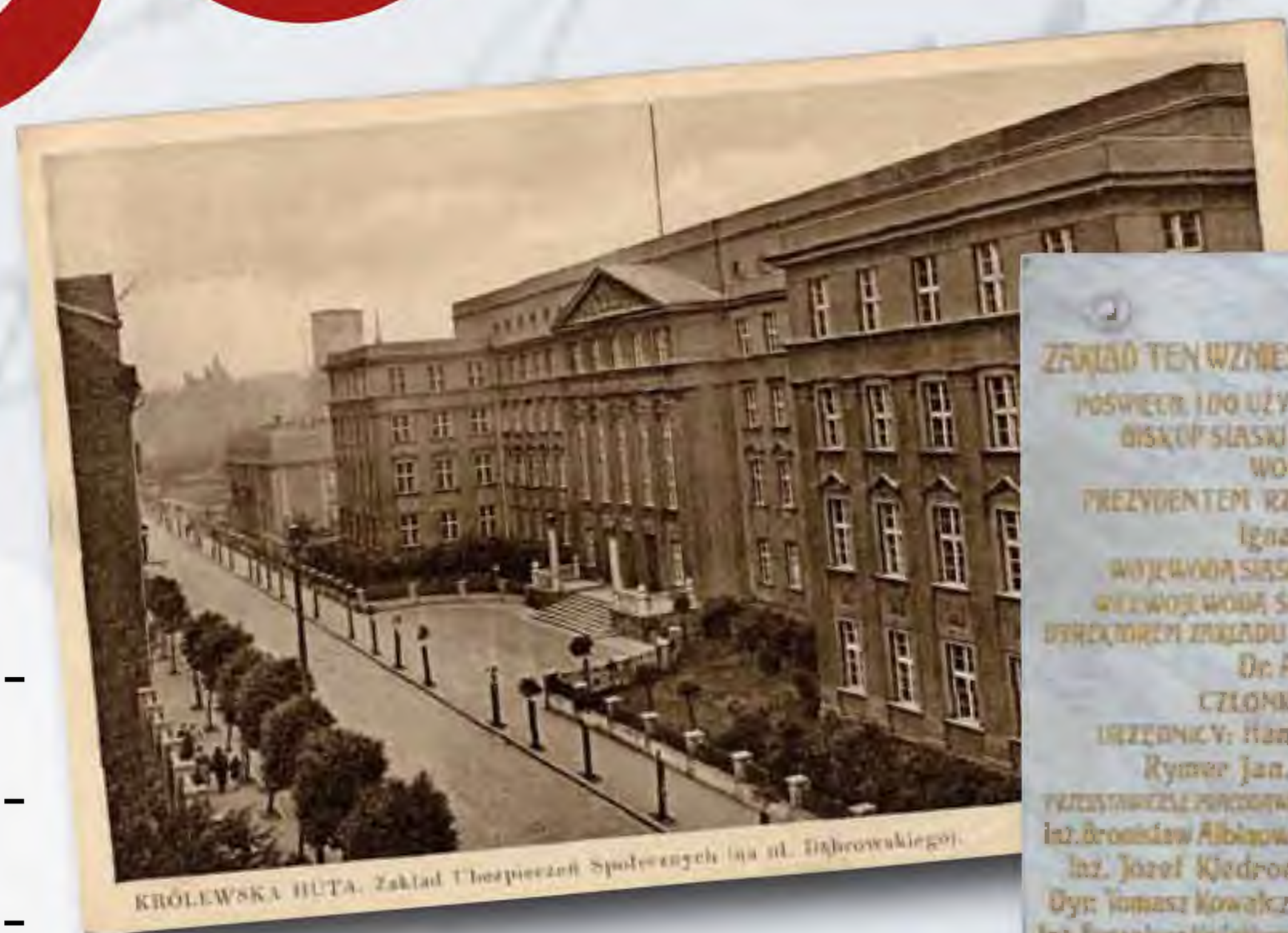
Książeczka ubezpieczeniowa, 1910.

Zbiory ZUS, Oddział w Rybniku

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

II Rzeczypospolita staje przed wielkim zadaniem stworzenia jednolitego i nowoczesnego systemu ubezpieczeń społecznych. Należy nie tylko ujednolicić ustawodawstwo pozaborcze, ale przede wszystkim dostosować je do warunków niepodległego kraju. Naczelnik Państwa Józef Piłsudski już 23 listopada 1918 roku przyznaje robotnikom i pracownikom przemysłu specjalny zasiłek, a 11 stycznia 1919 roku wprowadzone zostaje ubezpieczenie zdrowotne. Powstają także Kasy Chorych. Kolejne ważne etapy tworzenia systemu ubezpieczeń społecznych to: rok 1920 – ustawa o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby, rok 1924 – ustawa o ubezpieczeniu na wypadek bezrobocia, rok 1927 – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o ubezpieczeniu społecznym pracowników umysłowych.

Budynek Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Królewskiej Hucie (Chorzowie), lata 30.

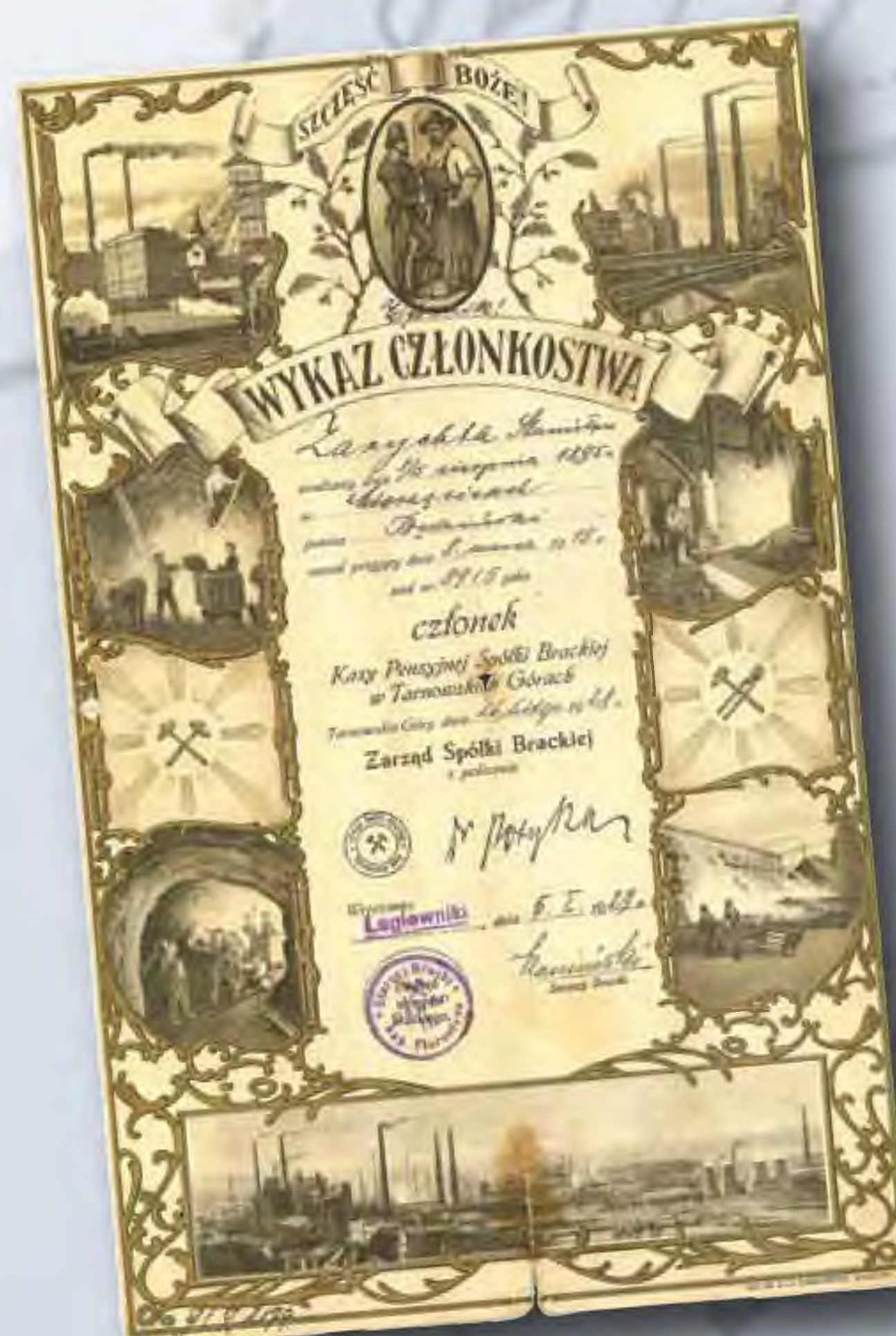
Zbiory ZUS, Oddział w Chorzowie

Poznań, 1930. Pracownicy Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych, w tle siedziba Zakładu. Zbiory ZUS, Oddział w Poznaniu

Jeden z dokumentów wymaganych przy zatrudnieniu w ZUS. Zbiory ZUS, Oddział w Rybniku

Dokument potwierdzający członkostwo w kasie pensyjnej (forma prywatnego, grupowego ubezpieczenia emerytalnego).

Rybnik 1929. Zbiory ZUS, Oddział w Rybniku

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE

Tworzenie nowoczesnego systemu

Wezwanie do stawienia się w Wydziale Powiatowym Starostwa w Inowrocławiu w sprawie ustalenia wysokości renty.

Zbiory ZUS, Oddział w Bydgoszczy

Z artykułu „Reforma ubezpieczeń społecznych”:

„W chwili obecnej obowiązuje w Polsce aż dziesięć różnych systemów ustawowych w zakresie ubezpieczeń społecznych, przy czym w każdej z czterech dzielnic ubezpieczenia te są w inny sposób ze sobą skombinowane. [...] Oczywiście, iż w tych warunkach scalenie [...] ubezpieczeń w jednej instytucji wysuwa się na plan pierwszy. W tym kierunku idzie obecny dekret [z 29 listopada 1930]: tworzy się Kasy Ubezpieczeń Społecznych jako najniższe jednostki organizacyjne, Zakłady Ubezpieczeń, obejmujące kilka lub kilkanaście kas, oraz Izbę Ubezpieczeń jako najwyższą instancję w tej dziedzinie.

[...] Dalszą zmianą, która ma nastąpić, jest rozszerzenie ubezpieczeń również na wszystkich pracowników rolnych – dotąd wieś z niewielkimi wyjątkami (Wielkopolska) ubezpieczeniom nie podlegała. [...] Ogólna liczba ubezpieczonych dojdzie zapewne do jakichś 3,5 miliona osób, co przy 12-procentowej składce i przy przeciętnym zarobku, wynoszącym dla miast 7 zł, dla wsi 3,5 zł dziennie, da rocznie Izbie Ubezpieczeń około 900 milionów zł tytułem składek, a więc prawie dwa razy tyle, co obecnie”.

Łódź, 16 grudnia 1930 (gazeta liberalna „Ilustrowana Republika” nr 343, 1930)

Warszawa, lipiec 1932. Niewidomy listonosz Stanisław Słupek z synem w drodze do Kancelarii Prezydenta RP z podaniem o emeryturę. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Dekret o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby z 11 stycznia 1919, podpisany przez Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego.

Zbiory: Rządowe Centrum Legislacji, Narodowe Archiwum Cyfrowe

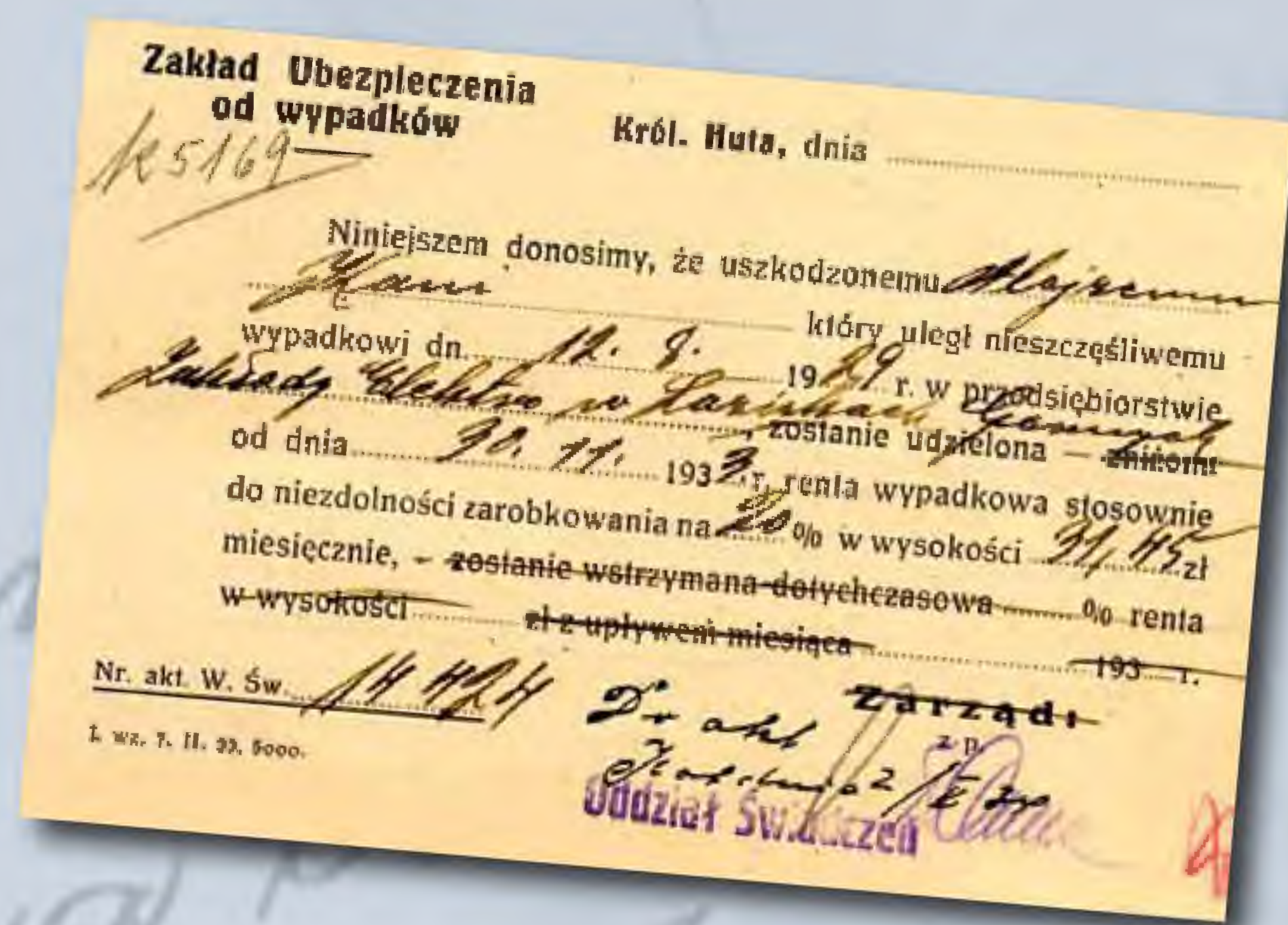

Odrodzone państwo polskie musiało stworzyć od podstaw system ubezpieczeń społecznych. Do tego czasu pomoc niósł organizacje filantropijne i osoby prywatne. Zbiory: Muzeum Plakatu w Wilanowie

Z rozporządzenia premiera Jędrzeja Moraczewskiego:

„Wszystkim robotnikom i pracownikom zakładów przemysłowych, które zgodnie z Dekretem Naczelnika Państwa z dnia 23 listopada 1918 roku pozostają pod zarządem władz polskich, o ile robotnicy i pracownicy ci znajdowali się w dniu objęcia przez władze polskie na posterunku, przyznaje się jednorazowy zasiłek w wysokości marek polskich 600 na osobę”.

Warszawa, 1919 („Monitor Polski” 28 listopada 1918)

Zaświadczenie o przyznaniu renty wypadkowej. Królewska Huta 1933.

Zbiory ZUS, Oddział w Rybniku

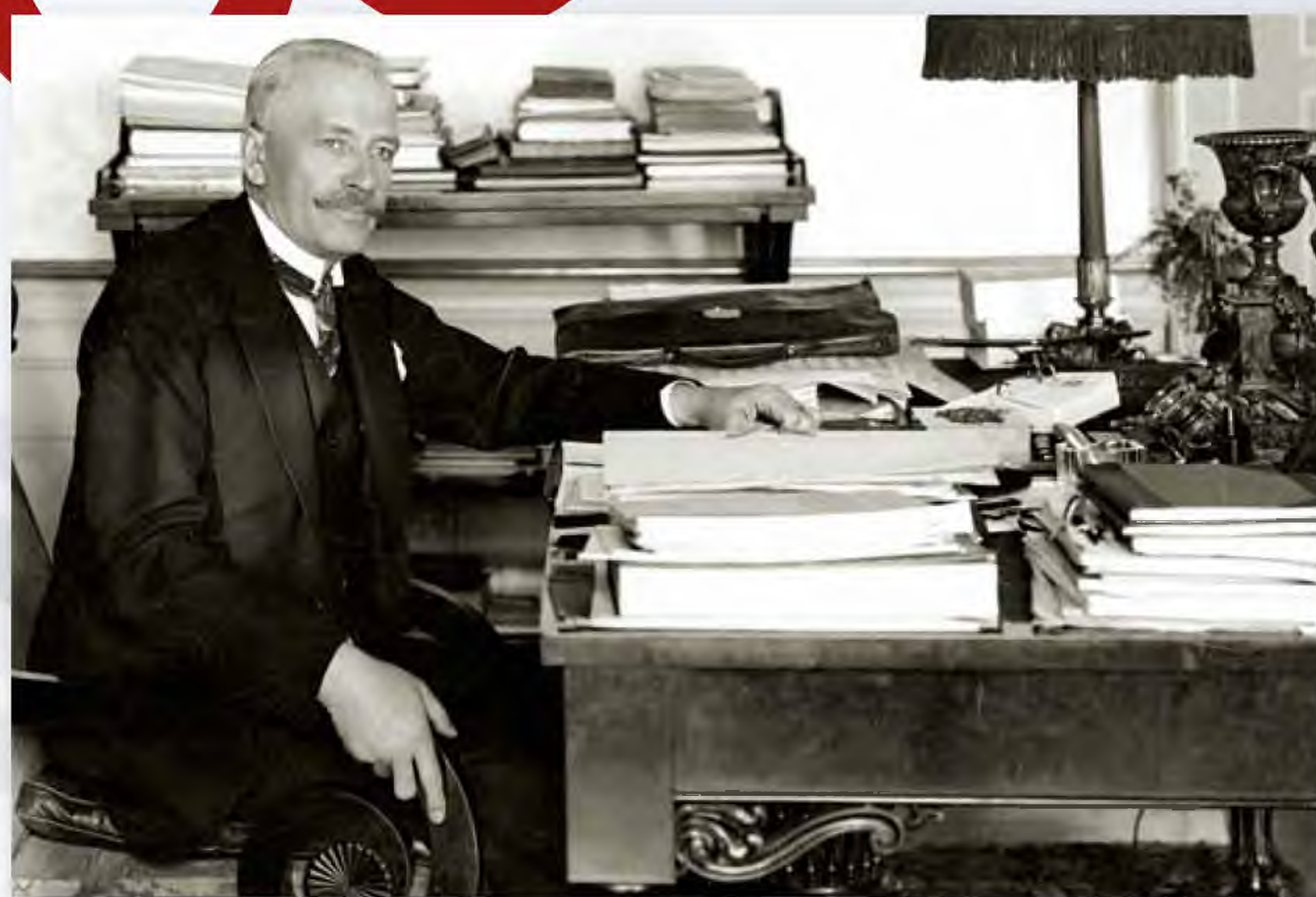
100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

28 marca 1933 roku zostaje uchwalona ustawa scalająca system ubezpieczeń społecznych. Nadaje ona jednolity charakter prawu odrađającej się Polski – obejmuje wszystkie rodzaje ubezpieczeń społecznych: chorobowe i macierzyńskie, wypadkowe przy pracy i z chorób zawodowych, emerytalne robotników oraz emerytalne pracowników umysłowych, od bezrobocia.

Ustawa scalenkowa wchodzi w życie 1 stycznia 1934 roku. Praktycznie od momentu jej uchwalenia trwają prace nad nowelizacją. 24 października 1934 roku Prezydent RP Ignacy Mościcki podpisuje rozporządzenie o zmianie ustawy. Powołany zostaje Zakład Ubezpieczeń Społecznych, obejmujący zarząd nad pięcioma funduszami ubezpieczeniowymi: Emerytalnego Robotników, Emerytalnego Pracowników Umysłowych, od Wypadków i Chorób Zawodowych, na Wypadek Braku Pracy dla Pracowników Umysłowych, na Wypadek Choroby i Macierzyństwa. ZUS staje się ważną instytucją państwową, realizującą zadania z zakresu polityki społecznej. Już w tym czasie ZUS wykorzystuje nowoczesne metody matematyczne i statystyczne.

Polski system ubezpieczeń społecznych staje się jednym z najnowocześniejszych w ówczesnej Europie.

Prezydent RP Ignacy Mościcki przy pracy w swoim gabinecie.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Jedna z nielicznych zachowanych fotografii przedstawiająca pierwszego dyrektora generalnego ZUS Jana Lgockiego. Ludwików, 27 maja 1932. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Warszawa, 1 lipca 1934. Zjazd zjednoczeniowy pracowników ubezpieczeń społecznych i dawnych Kas Chorych. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

UTWORZENIE ZUS

Nowoczesne państwo,
nowoczesna instytucja

Rozporządzenie Prezydenta RP, Dz.U. 1934, Nr 95,
poz. 855. Zbiory: Rządowe Centrum Legislacji

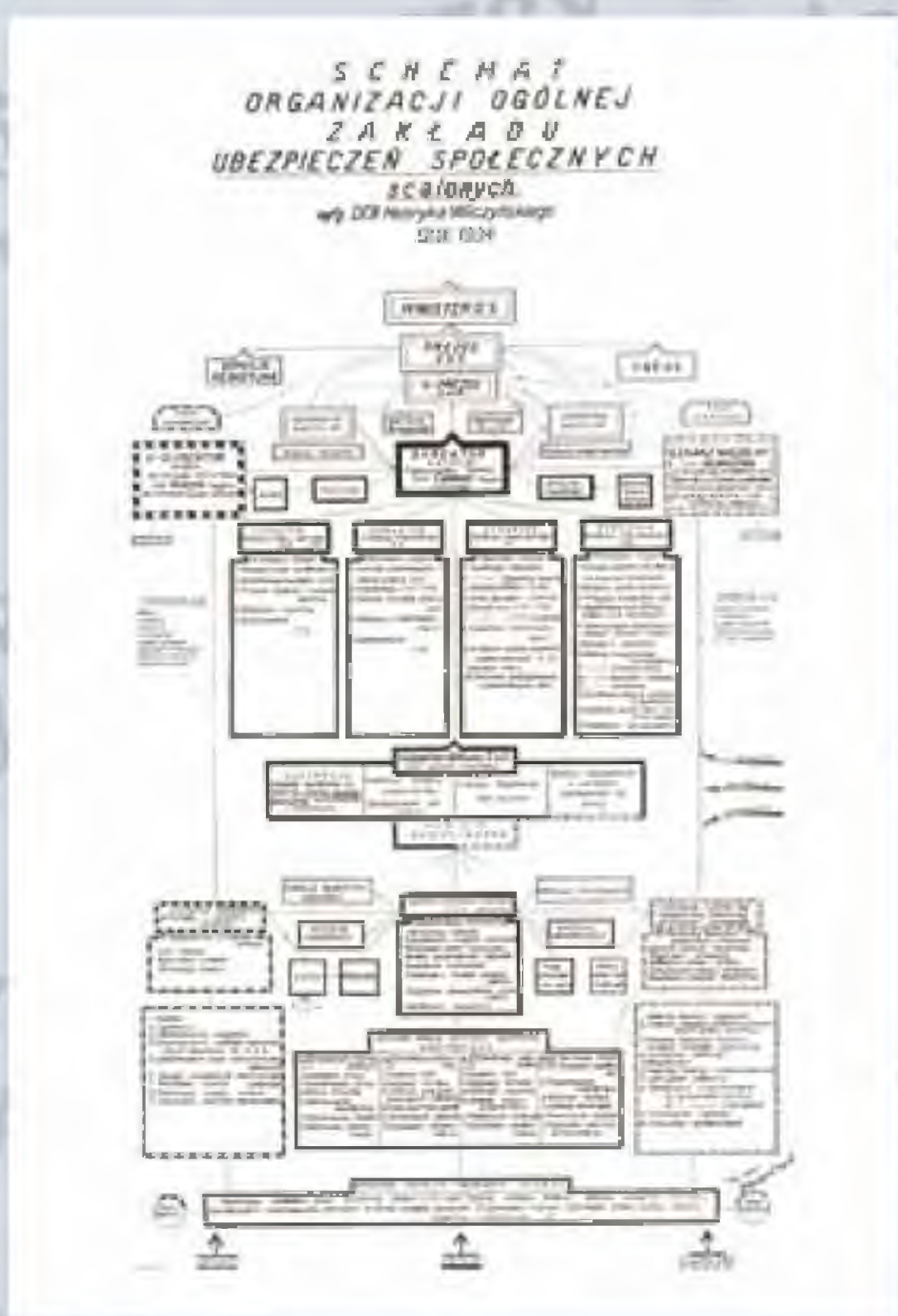
Z Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej
o zmianie ustawy z dnia 28 marca 1933 roku
o ubezpieczeniu społecznym:

Art. 17 otrzymuje brzmienie następujące: [...] Ubezpieczenia, określone ustawą niniejszą oraz Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1927 r. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych, wykonywają:

- 1) Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
- 2) ubezpieczalnie społeczne.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz ubezpieczalnie społeczne są osobami prawa publicznego. Będą one określane w przepisach ustawy niniejszej jako „instytucje ubezpieczeń społecznych”.

Warszawa, 24 października 1934 („Dziennik Ustaw” nr 95, 1934, poz. 855)

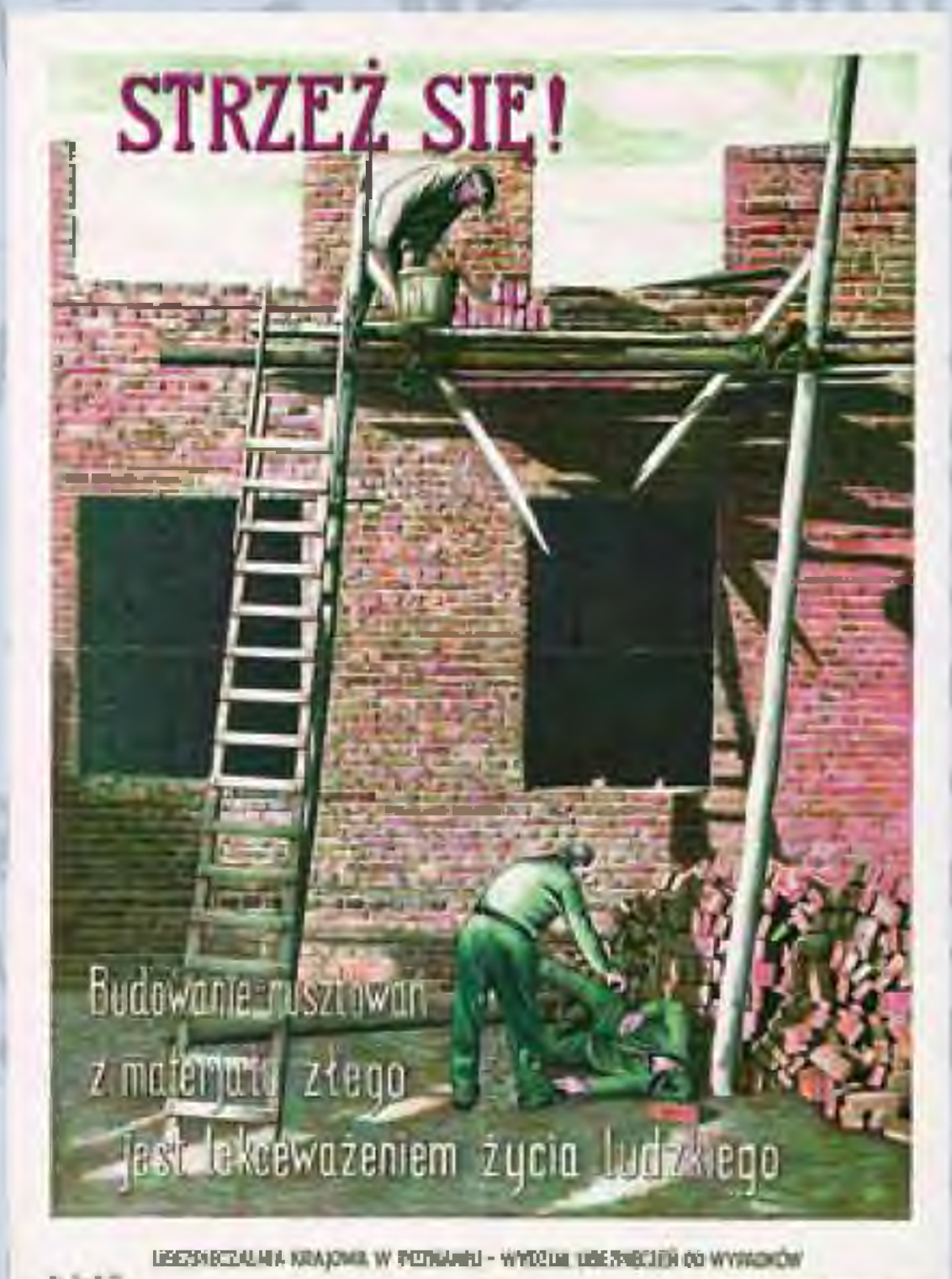
Schemat organizacji ZUS, 1934. Zbiory ZUS, Oddział w Sosnowcu

Plakaty wydane przez Ubezpieczalnię Krajową w Poznaniu. Zbiory: Muzeum Plakatu w Wilanowie

Wycinek z „Ilustrowanego Kuriera Codziennego”,
25 października 1934. Zbiory: Biblioteka Narodowa

Pojawiają się też głosy krytyczne, wynikające z innej koncepcji roli państwa w życiu obywateli.

Z artykułu „Atak”:

„Jeżeli świat pracy coraz to lepiej począł rozumieć i oceniać korzyści ubezpieczeń społecznych, to tak zwane sfery gospodarcze coraz bardziej zajmowały negatywne stanowisko w stosunku do wszelkich obciążeń socjalnych”.

Warszawa, maj 1934 („Przegląd Ubezpieczeń Społecznych” z. 5, 1934)”

Z artykułu „Kiedy obywatel nie będzie wyciągał ręki po pomoc państwa?”:

„Płk. Sławek [lider BBWR] przypominał okres przedwojenny, gdzie kupiec, rolnik czy rzemieślnik sam dawał sobie radę, nie odwołując się do pomocy państwa. Temu [...] przeciwstawił stan obecny, kiedy ze strony przedstawicieli wszystkich warstw [...] padają wezwania o pomoc społeczną względnie państwową. Tymczasem państwo nie może wszystkiego zrobić, a najgorszą rzeczą jest, gdy w człowieku zabija się własna jego zaradność i poczucie, że tylko on sam może przezwyciężyć trudności [...], gdyż życie jest walką, jest zmaganiem się ludzi z przeciwnościami losu. [...] Oto obywatel musi dbać sam o los swój i swego warsztatu. Rola państwa nie polega na tym, aby było niańką, która ciągle opiekuje się obywatelem w jego życiu i w jego pracach gospodarczych”.

Warszawa, 25 października 1934 („Ilustrowany Kurier Codzienny” nr 295, 1934)

Siedziba Centrali ZUS przy ul. Czerniakowskiej 231
w Warszawie. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

W odrodzonej Polsce system ubezpieczeń społecznych spełnia nie tylko zadania z zakresu polityki społecznej, ale także edukacji, prewencji i ochrony zdrowia. Organizowane są wystawy higieniczne, wydawane czasopiśma naukowe oraz popularno-naukowe propagujące zdrowy styl życia, plakaty promujące bhp.

Dla dzieci i młodzieży finansowane są kolonie zdrowotne i obozy wypoczynkowe oraz turnusy sanatoryjne.

W pierwszych latach funkcjonowania systemu ubezpieczeń społecznych wpływy ze składek przeważają nad wydatkami na wypłatę świadczeń. Nadwyżki finansowe przeznaczane są na budowę szpitali, punktów medycznych, sanatoriów oraz mieszkań.

Legitymacja M. Staszkieвича – awers i rewers.

Zbiory ZUS, Oddział we Wrocławiu

Sanatorium w Kaliszu dla dzieci wybudowane przez ubezpieczalnię społeczną. Zbiory prywatne prof. Ewy Otto-Buczowskiej

Fotografia z kolonii zdrowotnych, koniec lat 30.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Wędrowną wystawę przeciwalkoholową Okręgowego Związku Kas Chorych w Krakowie.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Warszawa, 1936. Tadeusz Dyboski – dyrektor Departamentu Ubezpieczeń Społecznych Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej (w 1938 roku został dyrektorem naczelnym ZUS).

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Świadectwo ukończenia kursu z obrony przeciwlotniczo-gazowej. Zbiory ZUS, Oddział w Sosnowcu

Ogłoszenie Ubezpieczalni Społecznej w Drohobyczu, 1939. Zbiory: Biblioteka Narodowa

Z artykułu Obozy wypoczynkowe dla młodzieży robotniczej:

Rozpoczęto wysyłanie robotników młodocianych do obozów wypoczynkowych. [...] Do chwili obecnej w obozach tych przebywało kilka tysięcy młodocianych robotników i robotnic. [...] Koszty pobytu pokrywają Ubezpieczalnię Społeczną. Wszyscy otrzymują bezpłatnie przejazdy kolejowe i pełny ekwipunek, jako to: spodnie, czapki, wiatróvky, wełniane swetry i szaliki, skarpety, rękawice oraz sprzęt sportowy. [...] Wyniki nawet dwutygodniowego pobytu na obozie są bardzo korzystne dla zdrowia, czego wyrazem jest przeciętny przyrost na wadze uczestników, przekraczający 2 kilogramy na osobę.

Warszawa, luty 1938 („Droga do Zdrowia” nr 2, 1938)

Budynek siedziby Oddziału ZUS w Gdyni, projekt Romana Piotrowskiego, 1936. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Antoni Roman (minister przemysłu i handlu) w piśmie do Eugeniusza Kwiatkowskiego (wicepremiera i ministra skarbu):

Zgłosiła się do mnie delegacja Związku Izb Przemysłowo-Handlowych RP z prośbą o [...] dalsze przedłużenie czasowego obniżenia składek na ubezpieczenie społeczne. [...] Uważam [to] za celowe, [...] zarówno bowiem wprowadzenie obniżonych norm składek ubezpieczeniowych dekretem Prezydenta [...] z 1936 roku, jak i przedłużenie tych norm [...] miało na celu zwiększenie sił konsumpcyjnych szerokich warstw ludności, jak również zmniejszenie obciążeń wyniszczonego długotrwale krzyżem życia gospodarczego.

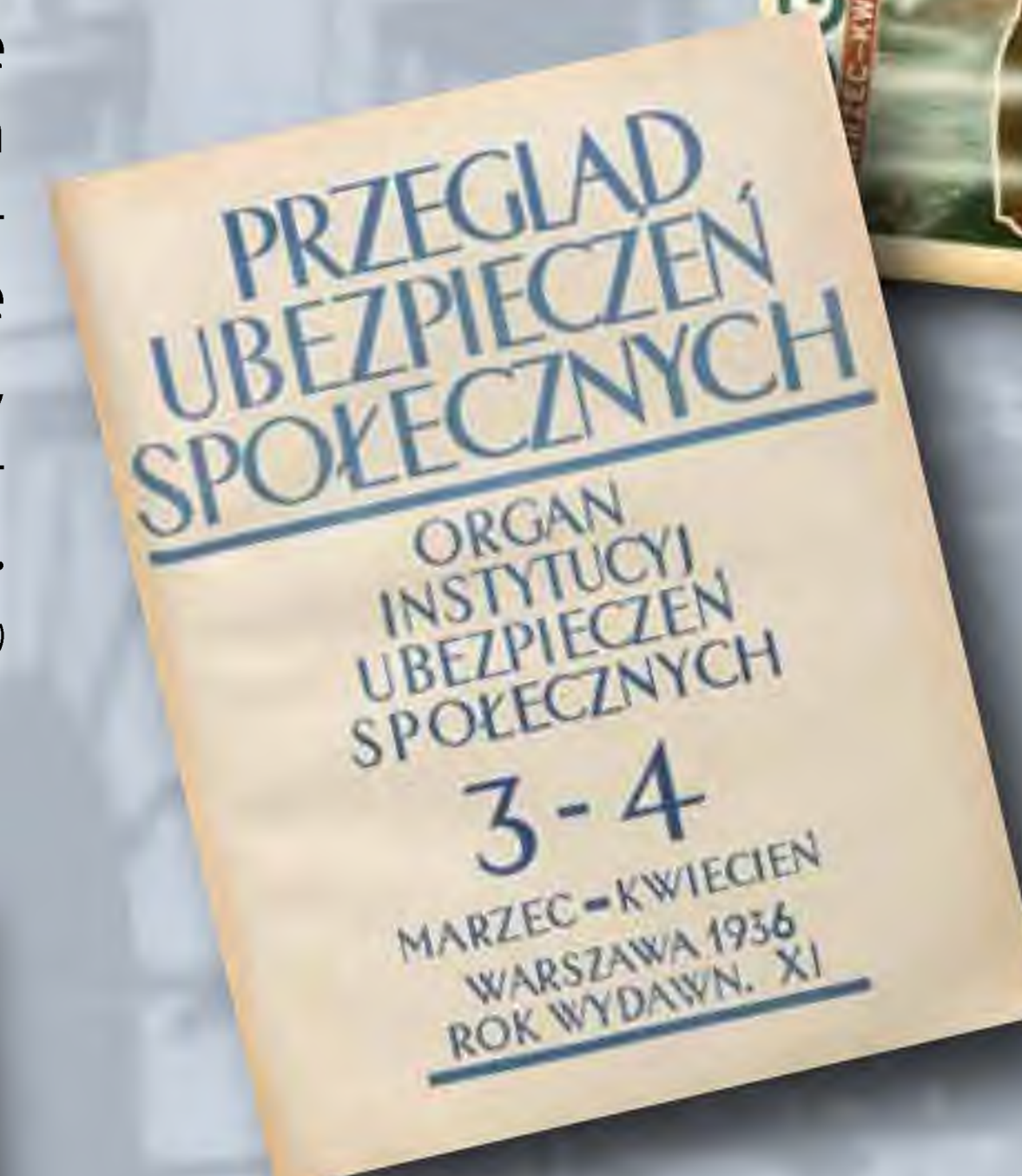
Warszawa, 11 marca 1939 (Archiwum Akt Nowych)

Koperta z okienkiem wykorzystywana w korespondencji ZUS z klientami. Zbiory ZUS, Oddział w Sosnowcu

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE

Edukacja, opieka i ochrona zdrowia

W czasopiśmie „Droga do Zdrowia” propagowano higieniczny tryb życia i profilaktykę zdrowotną, a w miesięczniku naukowym „Przegląd Ubezpieczeń Społecznych” zamieszczano wyniki badań nad systemami ubezpieczeń społecznych w kraju i za granicą oraz artykuły poświęcone problematyce ubezpieczeniowej. Zbiory: Biblioteka na Koszykowej w Warszawie, Biblioteka Narodowa

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

W 1919 roku Polska jest jednym z piętnastu członków założycieli Międzynarodowej Organizacji Pracy, która powstała jako odpowiedź na wyzwania, które stanęły przed społecznością międzynarodową w zakresie pracy. W tym samym roku dekretem Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego powstaje Państwowa Inspekcja Pracy.

Fundamentalne znaczenie dla kształtowania warunków pracy na terenie II Rzeczypospolitej miały takie dokumenty jak rozporządzenie Prezydenta RP z 2 sierpnia 1927 roku o zapobieganiu chorobom zawodowym i ich zwalczaniu oraz rozporządzenie Prezydenta RP z 16 marca 1928 roku o bezpieczeństwie i higienie pracy.

W tym okresie powstają i działają instytucje zajmujące się sprawami pracowniczymi i warunkami zatrudnienia. W kwietniu 1938 roku odbywa się w Warszawie Kongres Bezpieczeństwa Pracy. Biorą w nim udział: naukowcy, lekarze fabryczni, przedstawiciele związków przemysłowych, inżynierskich i robotniczych.

Otwarcie nowego działu „Wzorcownia urządzeń ochronnych i poradnia bezpieczeństwa pracy” w obecności wiceministra Aleksandra Bobkowskiego (pierwszy z lewej) i ministra pracy i opieki społecznej Mariana Kościałkowskiego, kwiecień 1938.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

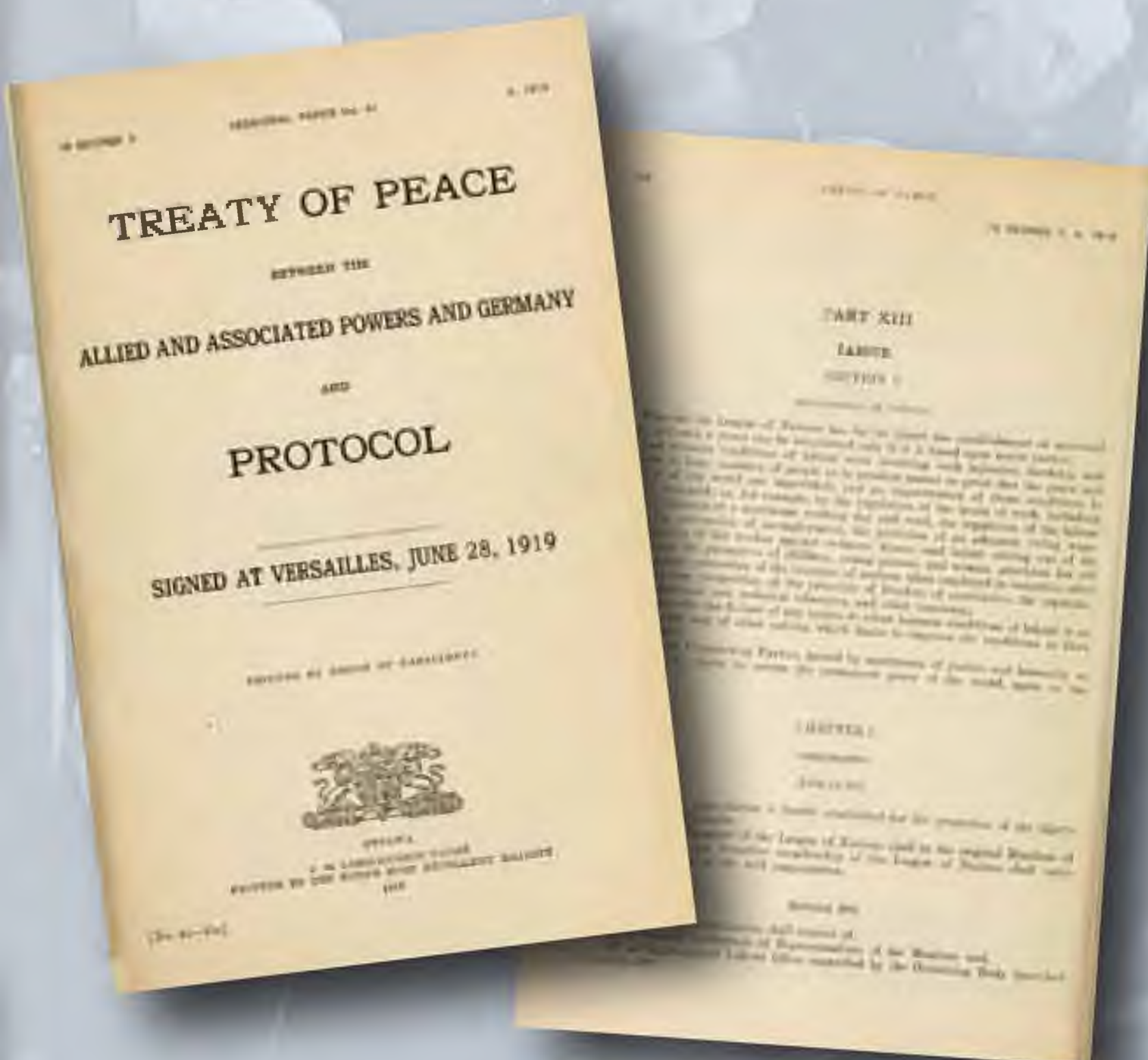
Huta Blachownia w Blachowni, 1921. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Inauguracja Kongresu Bezpieczeństwa Pracy w sali Towarzystwa Higienicznego w Warszawie. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

KSZTAŁTOWANIE WARUNKÓW PRACY

Duże znaczenie dla polityki kształtowania warunków pracy ma powołanie do życia w 1937 roku, Wzorcowni Urzędów Ochronnych i Poradni Bezpieczeństwa Pracy przy Muzeum Techniki i Przemysłu. Dokonał tego Zakład Ubezpieczeń Społecznych z inicjatywy Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej. Do zadań Wzorcowni należy prezentowanie urządzeń technicznych zabezpieczających przed wypadkami.

Traktat Wersalski, 1919. Zbiory: Międzynarodowa Organizacja Pracy

Po zakończeniu działań wojennych rozpoczyna się gwałtowny rozwój przemysłu. W wielu miejscach na terenie Polski brakuje wykwalifikowanych pracowników do fabryk, a także robotników wykonujących proste prace fizyczne. Aktualna pozostaje tzw. kwestia robotnicza, związana z trudnymi warunkami pracy i konfliktami klasowymi. Po kilku latach sytuacja ulega zmianie. Dzięki wysokiemu przyrostowi naturalnemu gwałtownie wzrasta liczba ludności miejskiej. Pojawia się nadmiar rąk do pracy i bezrobocie. Przedsiębiorcy narzucają warunki zatrudnienia.

Chłopiec przy pracy w intrroligatorni, 1936.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Ustawa z 2 lipca 1924 roku w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet. Dz.U. 1924, Nr 65, poz. 636.

Zbiory: Rządowe Centrum Legislacji

Wydawnictwa i publikacje. Zbiory: Biblioteka Narodowa

Od maja 1936 roku Instytut Spraw Społecznych wydaje miesięcznik „Przegląd Bezpieczeństwa Pracy”, który prezentuje problematykę bezpieczeństwa pracy, innowacje w tym zakresie, analizy wypadków oraz informacje o wydarzeniach w kraju i za granicą, związanych z bezpieczeństwem i higieną pracy. W Instytucie powstaje także szereg publikacji książkowych poświęconych tym zagadnieniom.

Dekret tymczasowy o urządzeniu i działalności inspekcji pracy, 1919. Dz.P. 1919, Nr 5, poz. 90.

Zbiory: Rządowe Centrum Legislacji

Archiwalne plakaty bezpieczeństwa pracy. Od lewej – Edward Dodacki, Waław Hryniewicz: „Gwóźdź sterczący to twój wróg” – 1935, „Nie pracuj bez osłon” – 1935, „Przeszkody usuwaj zawczasu” – 1935. Zbiory: Centralny Instytut Ochrony Pracy

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

II Rzeczypospolita ma jeden z najwyższych wskaźników przyrostu naturalnego w Europie. Wyż demograficzny tego okresu jest następstwem ustania działań wojennych i optymizmu związanego z odzyskaniem niepodległości. Wysoka liczba urodzeń utrzymuje się, mimo okresowego zahamowania w okresie wielkiego kryzysu gospodarczego, w całym dwudziestoleciu międzywojennym. Głównym następstwem tego zjawiska jest przeludnienie wsi, gdzie rodzi się najwięcej dzieci. Trudne warunki życia, bieda, niedożywienie powodują, iż na wsiach utrzymuje się tradycyjny model rodziny, opierający się na wspólnocie zamieszkania, gospodarowania i organizacji pracy.

W tamtym czasie w miastach ujawniają się silnie następstwa działań wojennych: duże ruchy ludności, rozbitcie rodzin, samotne gospodarowanie. Do miast napływają osoby, które wskutek działań wojennych szczególnie ucierpiały: samotne matki, sieroty, inwalidzi. Działania państwa, początkowo doraźne, koncentrujące się na wsparciu tych grup, z czasem stają się bardziej kompleksowe. Władze coraz silniej wspierają rodziny w wypełnianiu przez nie funkcji opiekuńczej i zabezpieczającej. Powstają żłobki, przedszkola, a także domy wychowawcze, ogniska, domy dziecka dla dzieci osieroconych.

Otwarcie Drugiego Ogniska Dzieci Ulicy przy ul. Nowy Zjazd w Warszawie, 1935.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Bezrobotny Marceł Bloch z członkami swojej rodziny i dobytkiem, Sępólno, 1920–1939.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Przytułek noclegowy dla kobiet w Warszawie, 1933. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

WSPARCIE DLA RODZIN

Dom Matki i Dziecka przy ul. Żuławskiego w Krakowie.
W oczekiwaniu na wizytę lekarską, 1937. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Dom Opieki Zgromadzenia Braci św. Józefa w Kobryniu, 1928. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Rodzina przy stole wigilijnym, 1926.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Rodzina staje się również przedmiotem zainteresowań badawczych. Funkcjonowaniem środowiska wychowawczego zajmują się nią m.in. Helena Radlińska, Zygmunt Mysłakowski, Jan Stanisław Bystroń; natomiast jej znaczenie i zależności z polityką społeczną analizują: Halina Krahelska, Aleksander i Anna Minkowscy, Maria Librachowa, ks. Aleksander Wóycicki i Anna Oderfeldówna.

Powstają publikacje i czasopisma poświęcone zagadnieniom rodziny, wychowania, opieki nad dzieckiem: „Przegląd Pedagogiczny”, „Oświata i Wychowanie”, „Wychowanie Przedszkolne”, „Młoda Matka”, „Rodzina i Dziecko”.

Spotkanie gwiazdkowe w Domu Wychowawczym im. ks. Boduena przy ul. Nowogrodzkiej 75 w Warszawie.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

Poprawa stanu zdrowia Polaków staje się jednym z najważniejszych wyzwań odrodzonego państwa. Średnia długość życia w okresie międzywojennym nie przekracza 50 lat. Umieralność niemowląt wynosi 150 dzieci na 1000 urodzeń. Szerzą się choroby zakaźne. Konieczne jest stworzenie sprawnego systemu ochrony zdrowia. Józef Piłsudski jako Tymczasowy Naczelnik Państwa 13 grudnia 1918 roku wydaje dekret powołujący Ministerstwo Zdrowia Publicznego. W 1920 roku wchodzi w życie ustawa o ubezpieczeniu zdrowotnym. Dotyczy ona jednak tylko pracowników najemnych, czyli około 7% populacji. Wzorowana jest na niemieckim systemie kas chorych (tzw. model Bismarcka), chociaż kładzie większy nacisk na terytorialną strukturę kas oraz ich samorządność. Akty wykonawcze dotyczą również obowiązku szczepień np. przeciwko ospie i innym chorobom zakaźnym.

Szpital Dzieciątę Bersohnów i Baumanów przy ul. Siennej w Warszawie – sala operacyjna, 1930. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Przekazanie samolotów sanitarnych Lublin R-XVI i LWS-2 ufundowanych przez PCK, 1938. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Uroczystość otwarcia nowego gmachu Kasy Chorych w Krakowie, 1927.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

POLITYKA OCHRONY ZDROWIA

Szpital Ubezpieczalni Społecznej im. Gabriela Narutowicza przy ul. Prądnickiej 35–37 w Krakowie. Lekarze podczas operacji, 1936.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Okładki czasopisma „Droga do Zdrowia”.

Zbiory: Biblioteka na Koszykowej w Warszawie

Karetka Pogotowia Ratunkowego Kasy Chorych w Łodzi, 1934.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

W okresie międzywojennym służba zdrowia w Polsce jest wielosektorowa. Państwowa służba medyczna pełni funkcje kontrolne, a także organizuje na terenie całego kraju walkę z chorobami zakaźnymi i prowadzi placówki lecznicze (głównie specjalistyczne). Jednak to głównie na samorządach terytorialnych spoczywa obowiązek wykonywania zadań związanych z lecznictwem. Oczywiście w tej dziedzinie korzystają one ze wsparcia finansowego państwa. Kwestiami zdrowotnymi zajmują się także instytucje ubezpieczeń społecznych, różne organizacje pozarządowe, związki religijne i osoby prywatne.

Szpital Zakonu Bonifratrów św. Jana Grandego w Krakowie – prześwietlenie głowy w gabinecie roentgenowskim, 1937.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Klinika Położnicza i Chorób Kobięcych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Uczennice podczas mycia i ważenia noworodków, 1934.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Służba zdrowia w Polsce boryka się wówczas przede wszystkim z niewystarczającą liczbą kadry medycznej i problemami finansowymi. Nie każde miasto w latach 1918–1939 może pochwalić się posiadaniem specjalistycznych przychodni czy szpitala dziecięcego.

Sanatorium Staszycówka Okręgowego Związku Kas Chorych w Ludwikowie.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

Jednym z głównych następstw I wojny światowej jest ogromna rzesza osób niepełnosprawnych, w tym oczywiście wielu żołnierzy. Potrzebna jest odpowiednia polityka zdrowotna i rehabilitacyjna, która odpowiadałaby na potrzeby tych osób. Władze dostrzegają także inne grupy społeczne wymagające szczególnej opieki.

Na przełomie 1919 i 1920 roku, dzięki staraniom Marii Grzegorzewskiej, Ministerstwo Zdrowia Publicznego uruchamia w Warszawie roczny kurs seminaryjny dla nauczycieli dzieci upośledzonych umysłowo. W 1921 roku powstaje Państwowe Seminarium Pedagogiki Specjalnej.

Osoby niepełnosprawne w Polsce mają swoje liczne prawa zapisane w konstytucji marcowej z 1921 roku. Mniej więcej w tym czasie matka Elżbieta Róża Czacka powołuje Zakład dla Niewidomych Towarzystwa Opieki nad Ociemniałymi, które istnieje do dzisiaj jako Ośrodek w Laskach pod Warszawą.

Dom Inwalidów Wojennych we Lwowie, 1926. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Grupa głodujących inwalidów w lokalu Zarządu Związku Inwalidów Wojennych w Warszawie, 1932. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Dom Inwalidów Wojennych we Lwowie. Ociemniaли inwalidzi na korytarzu zakładu.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

POMOC DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Dom Inwalidów Wojennych we Lwowie – inwalidzi na wózkach przed budynkiem zakładu, 1926.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Obecność osób kalekich, inwalidów, osób ciężko rannych w wyniku działań wojennych jest codziennością w rodzącym się państwie polskim. Choć wiele z tych osób dotykają problemy, mogą liczyć na pomoc ludności i państwa. Łączy się to bowiem z głębokim szacunkiem dla walczących, kultem tradycji i opieki nad weteranami. Ma to pozytywny oddźwięk i wpływa na stosunek do innych grup z niepełnosprawnościami. Powstają wyspecjalizowane instytucje, oddziały w szpitalach, podejmowane są akcje społeczne.

Inwalida na wózku na świeżym powietrzu, Lwów 1928.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Zajęcia edukacyjne prowadzone w Towarzystwie Opieki nad Ociemniałymi. Zbiory: PFRON

Plakat Towarzystwa Opieki nad Ociemniałymi. Zbiory: PFRON

Zakład dla niewidomych Towarzystwa Opieki nad Ociemniałymi w Laskach, 1932.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

Polityka edukacyjna po I wojnie światowej musi zmierzyć się z analfabetyzmem, który jest poważnym problemem socjalnym. 1/3 mieszkańców ziem polskich nie potrafi czytać i pisać, przy czym problem jest szczególnie trudny na terenach byłego zaboru rosyjskiego. Jednym z głównych zadań odradzającego się państwa jest stworzenie w całym kraju szkolnictwa powszechnego. Brakuje infrastruktury edukacyjnej, odpowiednio przygotowanych nauczycieli.

7 lutego 1919 roku Naczelnik Państwa podpisuje dekret stanowiący, że dzieci w wieku od siódmego do czternastego roku życia mają być objęte obowiązkiem szkolnym. Do 1932 roku obowiązuje 7-letni obowiązek szkolny. Nauka w gimnazjum trwa 8 lat: 3 lata gimnazjum niższego i 5 lat gimnazjum wyższego. Szkolnictwo państwowe jest płatne. W 1936 roku dekretem Prezydenta RP zostają utworzone Junackie Hufce Pracy, w których młodzież pracuje w służbie ojczyźnie i gospodarce.

Zakład Wychowawczy dla Sierot w Działkowicach (woj. poleskie). Grupa wychowanków i wychowawców przed budynkiem, 1928–1929. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Przedszkole przy Państwowym Seminarium Wychowania Przedszkolnego w Poznaniu, 1928. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Żłobek miejski w Katowicach. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

POLITYKA EDUKACYJNA I MŁODZIEŻOWA

Janusz Korczak. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Kompleksową działalność na rzecz dzieci prowadzi wybitny pedagog-wychowawca Janusz Korczak. Jest autorem licznych publikacji dla, i o dzieciach m.in. „Jak kochać dziecko” (1919–1920), dwuksiąż „Król Maciuś Pierwszy”, „Król Maciuś na wyspie bezludnej” (1923). Jest on założycielem „Małego Przeglądu” (1926–1930), który jest pierwszym na świecie czasopismem przeznaczonym dla dzieci i przez nie redagowanym. Oprócz pracy z dziećmi Janusz Korczak prowadzi wykłady dla studentów, wychowawców, nauczycieli i rodziców.

Wychowankowie Seminarium Nauczycielskiego w Zdunskiej Woli, około 1929. Zbiory prywatne rodziny Krodzkiewskich

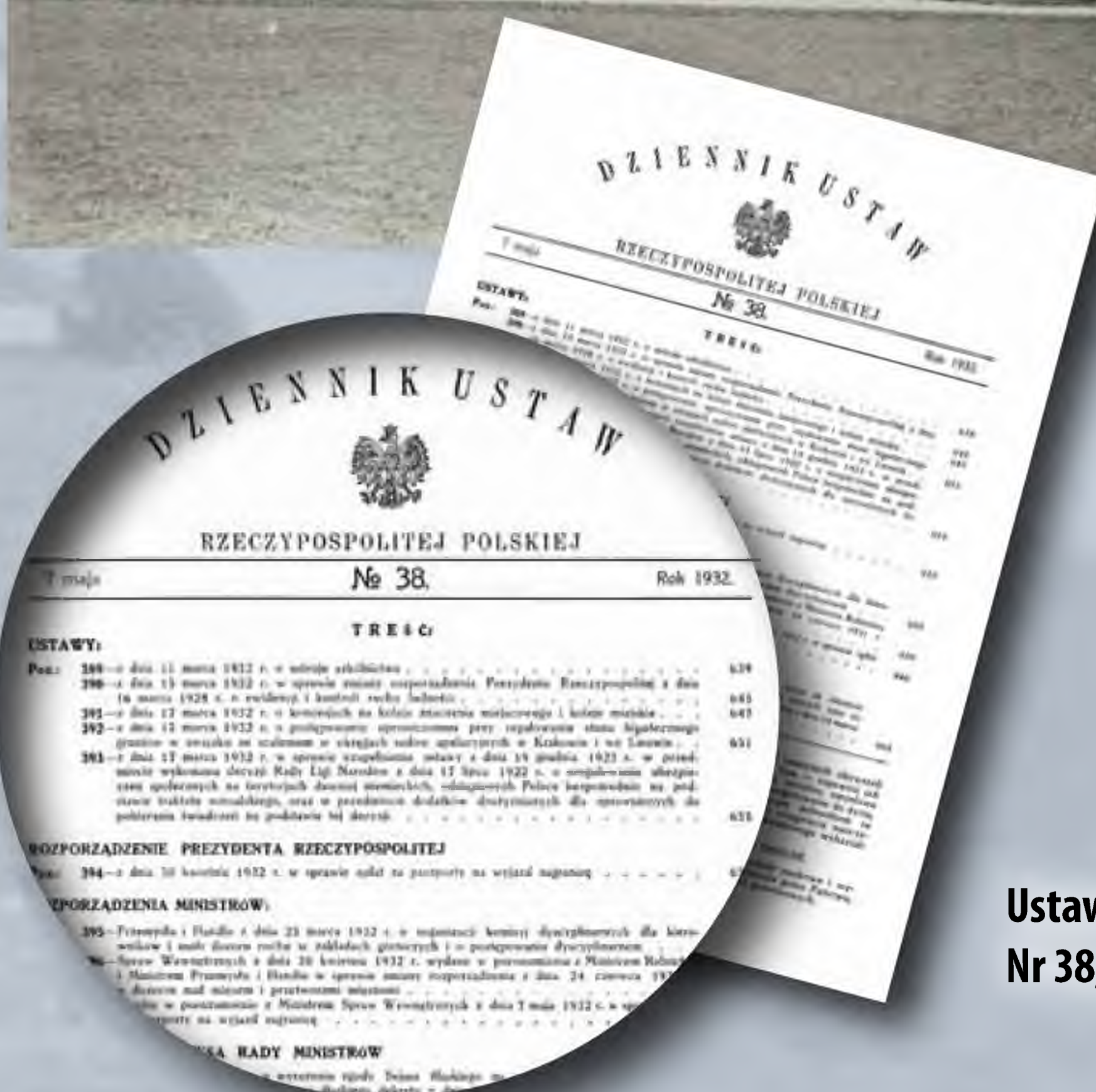
W 1932 roku wchodzi w życie reforma edukacji, która łączy system szkół podstawowych z ponadpodstawowymi. Szkoła podstawowa trwa 7 lat, jednak gdy uczeń chce kształcić się dalej, zdaje do gimnazjum już po 6 latach. Szkoła średnia dzieli się odtąd na 4-letnie gimnazjum i 2-letnie liceum, po którym zdaje się egzamin maturalny. Do systemu szkolnego włączone zostaje szkolnictwo zawodowe – tworzone są gimnazja i licea zawodowe. Przez całe dwudziestolecie międzywojenne oprócz szkolnictwa państwowego istnieje też prywatne.

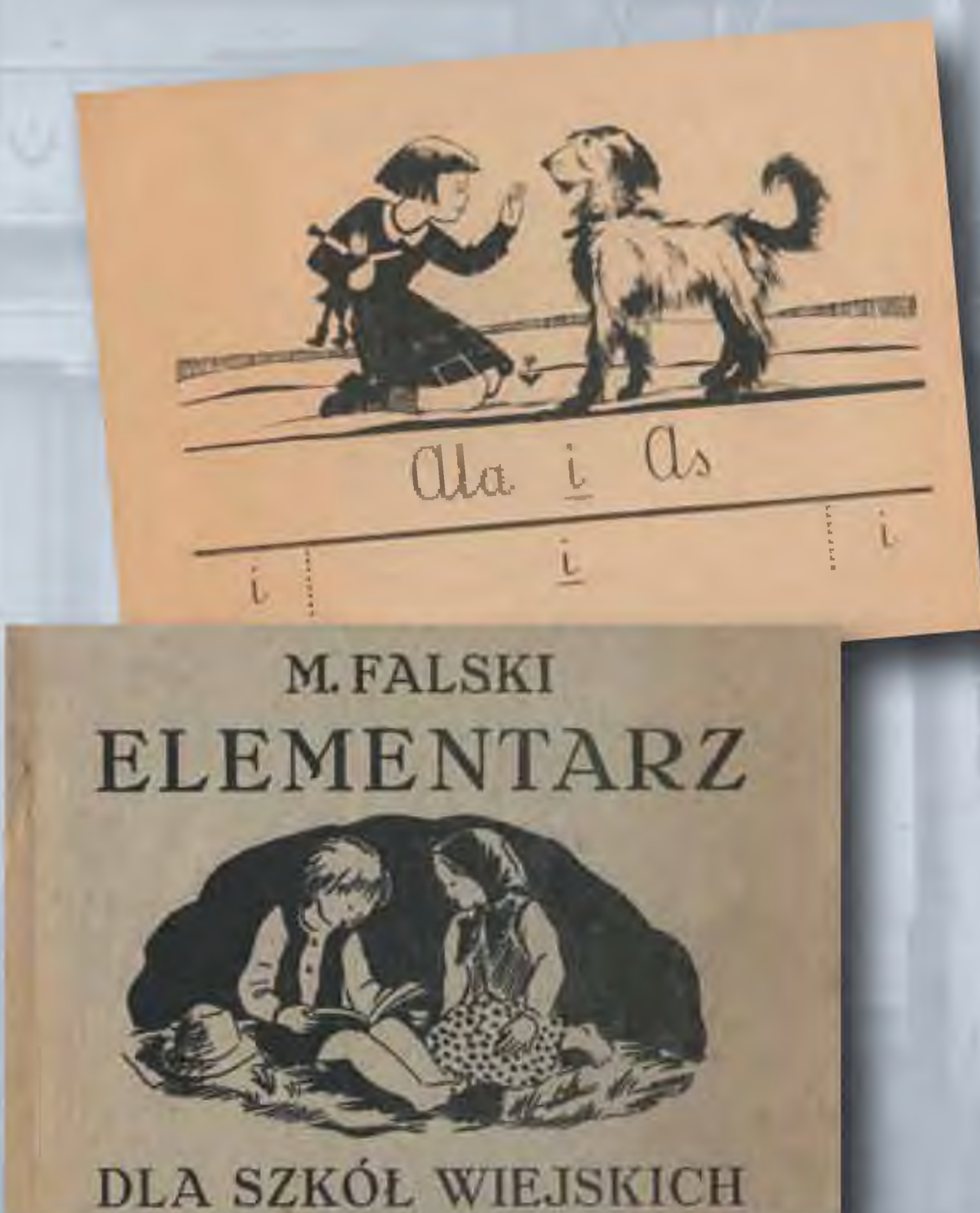
Stanisław Krodzkiewski – kierownik szkoły powszechnej we wsi Pogoń w województwie wielkopolskimn wraz z uczniami, 1930. Zbiory prywatne rodziny Krodzkiewskich

Budynek Studium Wychowania Fizycznego w Poznaniu. Zbiory: Narodowe ArchiwumCyfrowe

Ustawa o ustroju szkolnictwa. Dz.U. 1932, Nr 38, poz. 389. Zbiory: Rządowe Centrum Legislacji

Elementarz dla dzieci wiejskich autorstwa Mariana Falskiego. Zbiory: Biblioteka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie

Pierwsze wydanie podręcznika do nauki czytania i pisania w języku polskim, autorstwa Mariana Falskiego, ukazuje się w roku 1910. Po odzyskaniu niepodległości „Elementarz powiastkowy dla dzieci” zostaje wydany w roku 1921. W okresie międzywojennym ukazuje się kilka wersji tego podręcznika: dla dzieci miejskich, wiejskich, dla żołnierzy i cywilnych analfabetów.

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

Szczególnym wyzwaniem dla tworzącego się państwa jest organizacja powrotu do kraju osób, które znalazły się poza jego granicami w charakterze jeńców, zdemobilizowanych żołnierzy lub wskutek przymusowego przesiedlenia wynikłego z decyzji władz okupacyjnych czy działań wojennych. Już w 1918 roku powstaje aparat administracyjny umożliwiający repatriację. Zostaje utworzony Państwowy Urząd ds. Jeńców, następnie przekształcony dekretem Naczelnika Państwa z 30 grudnia 1918 roku w Państwowy Urząd ds. Powrotu Jeńców, Uchodźców i Robotników. Na mocy dekretu Naczelnika z 27 stycznia 1919 roku o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami tworzone są terenowe struktury zajmujące się emigrantami i reemigrantami. W 1920 roku zostaje utworzony Urząd Emigracyjny przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej, który przejmuje wszystkie sprawy dotyczące emigracji, reemigracji, imigracji i opieki nad wychodźcami. W całym okresie XX-lecia międzywojennego powstaje szereg instytucji zajmujących się problematyką migracji i regulacją ruchów ludnościowych.

Emigranci wsiadają na statek w Gdyni. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Wystawa z okazji VIII Ogólnopolskiego Zjazdu Delegatów Ligi Morskiej i Kolonialnej.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Otwarcie nowego budynku Ligi Morskiej i Kolonialnej 2 sierpnia 1932.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

POLSKA POLITYKA MIGRACYJNA

W 1909 roku w Krakowie powstaje Polskie Towarzystwo Emigracyjne, które ma filie we Lwowie, Rzeszowie, Brzeżanach, Przemyślu. Działa do 1939 roku. Jego celem jest otoczenie opieką wychodźców kontynentalnych i zamorskich, opracowywanie i szerzenie informacji dla wychodźców. W 1925 roku w ramach Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego powstaje Instytut Naukowy ds. Badań Emigracji i Kolonizacji. Od 1926 roku wychodzi kwartalnik Instytutu Naukowego ds. Badań Migracji i Kolonizacji pod red. doc. dr Gustawa Załęckiego.

Posiedzenie Państwowej Rady Emigracyjnej w Warszawie. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

W kwietniu 1930 roku rozpoczyna działalność Syndykat Emigracyjny S.A., który ma na celu zapewnienie skutecznej opieki nad emigrantami i ujęcie w ramy instytucjonalne polskiego ruchu wychodźczego. Po zniesieniu Urzędu Emigracyjnego i Rady Emigracyjnej w 1932 roku oraz po przeniesieniu kompetencji w zakresie emigracji z państwowych urzędów pośrednictwa pracy na starostwa w 1933 roku, Syndykat staje się największą centralną instytucją emigracyjną.

Urząd Emigracyjny w Wejherowie.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Dom Emigranta we Lwowie. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Liga Morska i Kolonialna jest drugą co do wielkości – po Lidze Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej – organizacją społeczną, liczącą ponad 1 mln członków. Wśród celów działalności organizacji, oprócz tych propagujących zagadnienia morskie i ekspansję kolonialną, znajdują się także te dotyczące polityki emigracyjnej.

Publikacje poświęcone problematyce migracji. Zbiory: Biblioteka Narodowa

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

Na ziemiach polskich spółdzielczość rozwija się już w czasach zaborów. Najbardziej znane są wówczas wielkopolskie banki ludowe (od 1861 roku), spółdzielnie spożywców w Królestwie (od 1869 roku) czy galicyjskie Kasy Stefczyka (od 1891 roku). Pod koniec XIX wieku powstają pierwsze spółdzielnie pracy, mleczarskie czy mieszkaniowe. Wszystkie one odgrywają ogromną rolę nie tylko w awansie gospodarczym i społecznym wsi i miast, ale również w krzewieniu patriotyzmu i obronie polskości.

W spółdzielczość angażuje się wielu czołowych działaczy społecznych i intelektualistów epoki, takich jak Edward Abramowski, czy późniejszy Prezydent RP Stanisław Wojciechowski, ale także pisarze: Bolesław Prus, Maria Dąbrowska czy Stefan Żeromski.

Otwarcie Kongresu Spółdzielczości w gmachu Filharmonii Warszawskiej w obecności Prezydenta RP Stanisława Wojciechowskiego, 1925.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Pierwsze posiedzenie Rady Głównej Ogólnokrajowego Związku Spółdzielczego.

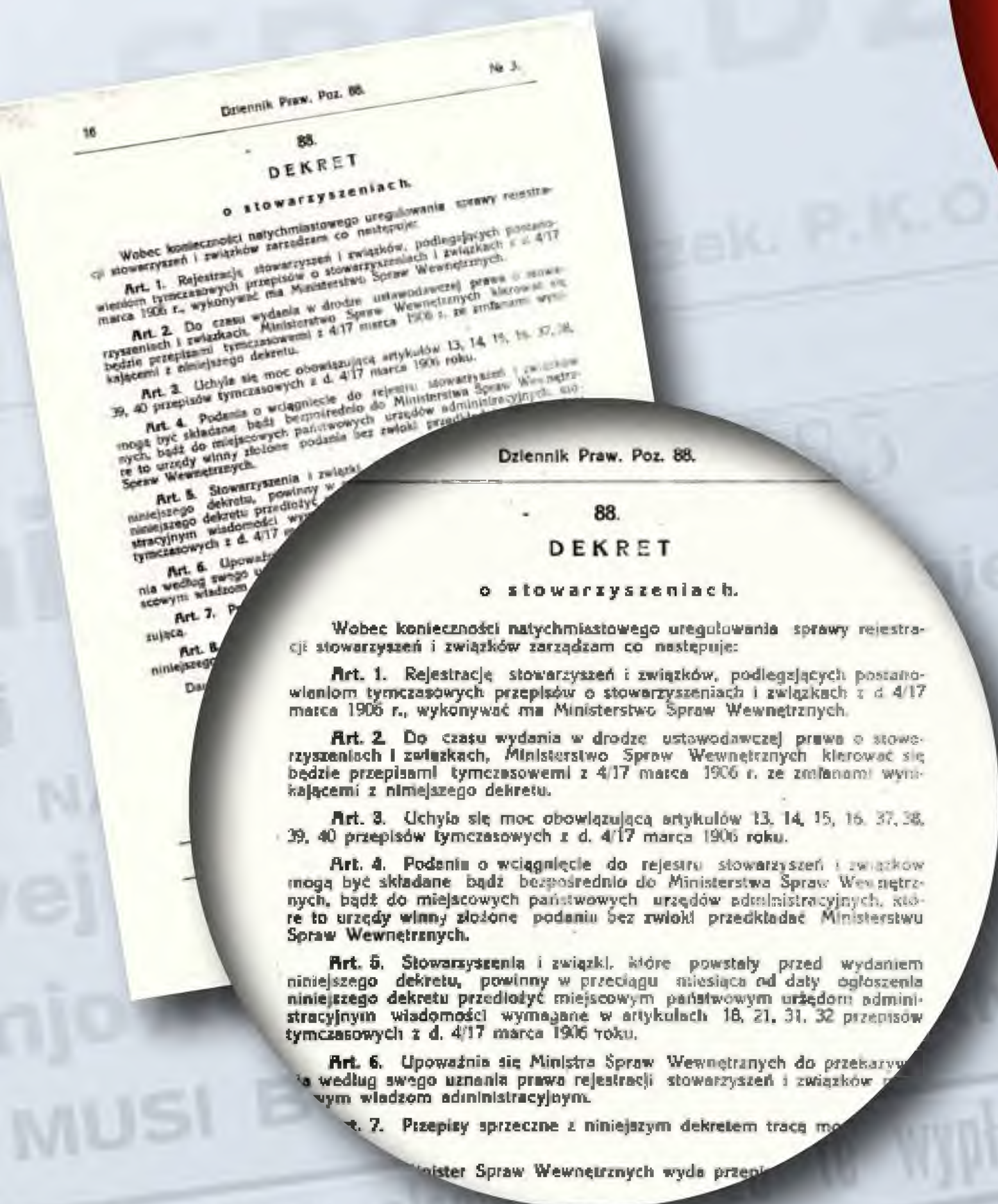
Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

XXI Ogólnopolski Zjazd Związku Spółdzielni Spożywców „Społem” w Kielcach. U góry trzeci z prawej siedzi prof. Stanisław Wojciechowski, 1933. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

ROZWÓJ SPÓŁDZIELCZOŚCI

Budowanie wspólnoty obywatelskiej

Gmach Kasy Spółdzielczej Rzemieślników i Rolników z ograniczoną odpowiedzialnością w Chyrowie – poświęcenie 1928. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Dekret o stowarzyszeniach, 1919. Dz.P. 1919, Nr 3, poz. 88.

Zbiory: Rządowe Centrum Legislacji

29 października 1920 roku przyjęta zostaje ustawa o spółdzielniach – uważana za jedną z najlepszych i najnowocześniejszych ustaw w Europie w tamtych latach. Najwyższym organem całej spółdzielczości staje się Państwowa Rada Spółdzielcza, instytucja o szczególnym spółdzielczo-rządowym charakterze.

2-VI DZIEŃ 1929
SPÓŁDZIELCZOŚCI

Dziła Spółdzielczy Instytut Naukowy, rozwija się edukacja spółdzielcza, wydawana jest spółdzielcza prasa. Szacuje się, że w okresie międzywojennym co piąty obywatel RP był członkiem jakiejś spółdzielni. Polscy działacze odgrywają aktywną rolę w Międzynarodowym Związku Spółdzielczym, uczestnicząc m. in. w opracowaniu Zasad Spółdzielczych przyjętych przez Paryski Kongres Związku Spółdzielców w 1937 roku.

Zamówienie na obligacje państwowe wystawione przez Ludowy Bank Spółdzielczy we Lwowie.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Plakat propagujący Dzień Spółdzielczości, 1929.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

W Polsce będącej jeszcze pod zaborami rozwija się działalność dobroczynna i filantropijna, traktowana jako obowiązek patriotyczny i forma podtrzymywania polskości.

Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku w dalszym ciągu rozwija się działalność społeczna w ramach stowarzyszeń, fundacji i kooperatyw oraz nieformalnych inicjatyw. Państwo przejmuje niektóre obszary realizacji polityki społecznej, ale równocześnie wspiera i tworzy warunki do działalności organizacji pozarządowych i form spółdzielczych. Polacy uczą się samorządności i samoorganizacji.

Wiele inicjatyw społecznych ma charakter oddolnych, nieformalnych akcji, w które zaangażowani są zwykli obywatele. Niektóre akcje społeczne są swoistymi innowacjami, które inspirują nas do dzisiaj w realizacji lokalnej, obywatelskiej polityki społecznej. W latach 30. XX wieku, w okresie kryzysu gospodarczego, zarejestrowanych jest w Polsce ponad 10 tysięcy stowarzyszeń i 3 tysiące fundacji. Wiele form dobroczynnych nie jest jednak zinstytucjonalizowanych formalnie. Akcje społeczne organizowane są również przy parafiach.

Odczyt radiowy Prezydenta RP Ignacego Mościckiego pt. „Pomoc dorosłym – gwiazdka dzieciom”, 1937. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Uroczystość otwarcia Muzeum Antyalkoholowego w Polskim Towarzystwie Walki z Alkoholizmem „Trzeźwość” w Warszawie. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Uroczystość poświęcenia nowego osiedla Towarzystwa Przyjaciół Dzieci Ulicy w Warszawie z udziałem Prezydenta RP Ignacego Mościckiego. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

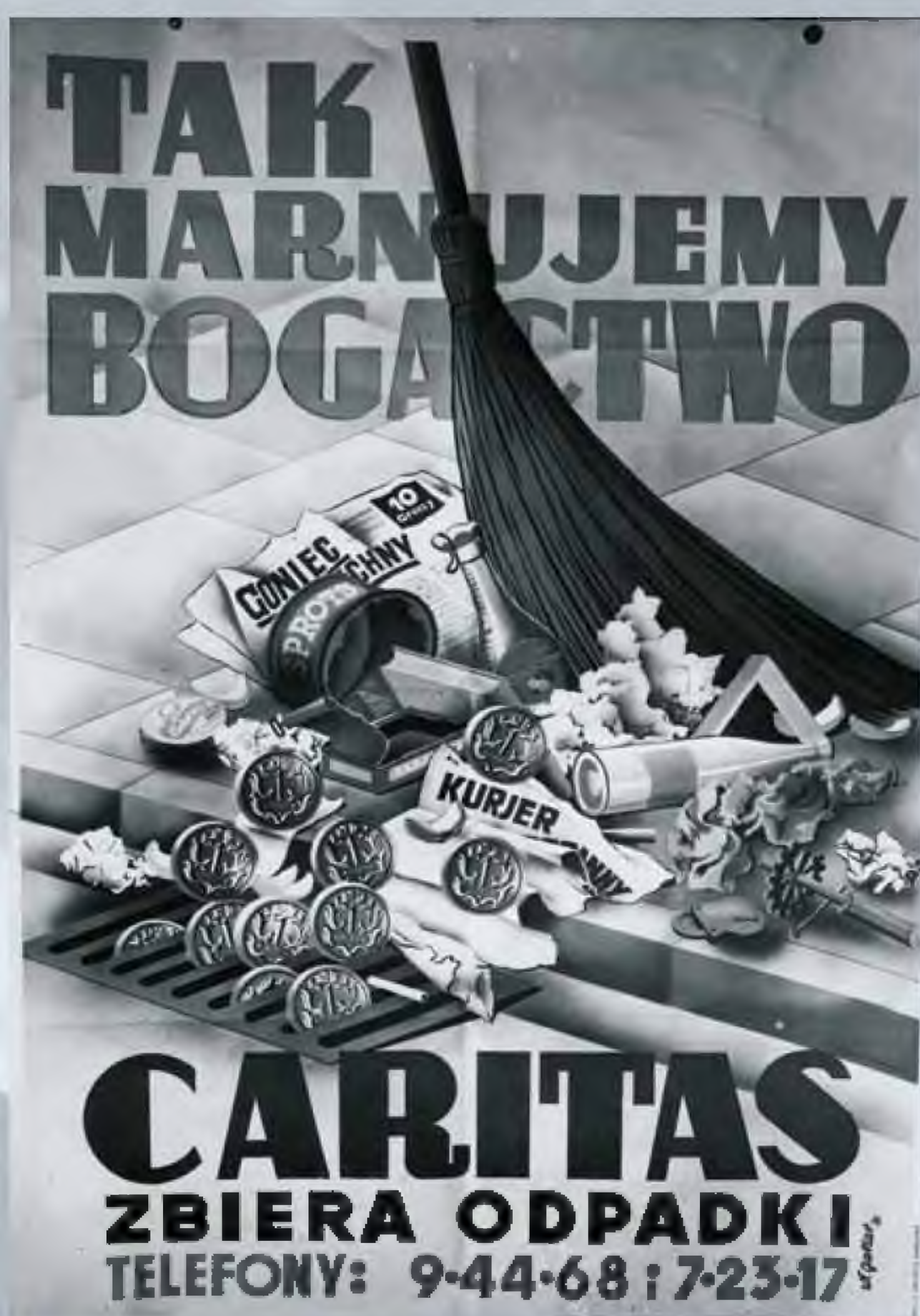
AKCJE SPOŁECZNE

Zabawa choinkowa dla dzieci bezrobotnych rodziców z Powiśla w przedszkolu im. Michaliny Mościckiej w Warszawie, 1935. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Zjazd Wojewódzkich Komitetów Niesienia Pomocy Powszechnej przy okazji Wystawy Krajowej w Poznaniu – uczestnicy. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Plakat Caritasu propagujący zbieranie odpadków, 1939. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Pomoc dla osób poszkodowanych przez powódź, 1939. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

XXV-lecie Stowarzyszenia Samopomocy Doraźnej w Krakowie – uczestnicy uroczystości, 1932. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Zbiórka pieniędzy w Warszawie na rzecz pomocy bezrobotnym pod hasłem „Gwiazdka dla dzieci bezrobotnych”. Kwestuje minister Marian Żyndram-Kościółkowski, 1937. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

Początki XX wieku to powstanie szkół myślenia o polityce społecznej. Polityka społeczna i/lub ekonomika społeczna jest wykładana wówczas na Uniwersytecie Jagiellońskim, Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, Wyższej Szkole Handlowej (późniejszej SGH), Uniwersytecie Warszawskim, Wolnej Wszechnicy Polskiej. Katolicki Uniwersytet Lubelski w 1925 roku wydaje pierwszy podręcznik o polityce społecznej autorstwa ks. Antoniego Szymańskiego.

W Warszawie od 1920 roku działa Instytut Gospodarstwa Społecznego przy WSH, który zajmuje się diagnozą kwestii społecznych okresu dwudziestolecia. Obszarem zainteresowań naukowych IGS jest m.in. badanie położenia świata pracy w Polsce, analiza pamiętników bezrobotnych i chłopów, diagnozowanie położenia materialnego wybranych grup społecznych. W okresie całego dwudziestolecia międzywojennego IGS publikuje 72 książki, raporty i inne publikacje oraz wydaje kilka periodyków z zakresu polityki społecznej. Głównymi przedstawicielami IGS są: Ludwik Krzywicki, Konstanty Krzeczkowski, Stanisław Rychliński, Edward Strzelecki, Halina Krachelska, Edward Szturm de Sztrem.

Kongres Związku Zawodowego Pracowników Umysłowych w Warszawie, 1936.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Wyższa Szkoła Handlowa przy ul. Rakowieckiej 6 w Warszawie, 1927.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

W 1924 roku powstaje **Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej**, które wspierane jest organizacyjnie przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej. Przedstawiciele PTPS biorą udział w ważnym międzynarodowym Kongresie Polityki Społecznej organizowanym w Pradze w październiku 1924 roku. Wokół Towarzystwa powstaje pluralistyczny ideowo ruch naukowy, który organizuje odczyty, seminaria, wykłady otwarte. PTPS wydaje kilkanaście prac popularyzacyjnych z dziedziny polityki społecznej, w tym czasopismo „Wiadomości Społeczne”.

PTPS POLSKIE TOWARZYSTWO POLITYKI SPOŁECZNEJ

Wolna Wszechnica Polska przy ul. Nowo-Targowej w Łodzi.

Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Założenie w 1931 roku Instytutu Spraw Społecznych, podległego ministrowi opieki społecznej, staje się ważnym wydarzeniem instytucjonalnym i organizacyjnym. Powołany z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych Instytut zajmuje się przede wszystkim różnymi aspektami analiz dotyczących zabezpieczenia społecznego. W obszarze spraw bezpieczeństwa i higieny pracy prowadzi działalność wydawniczą i doradczą.

NAUKA O POLITYCE SPOŁECZNEJ

Na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim rozwija się podejście do polityki społecznej związane z katolicyzmem społecznym. Przedstawicielami tego kierunku są: Antoni Szymański i Aleksander Wóycicki. Z kolei Szkoła Krakowska polityki społecznej związana jest z bardziej liberalnym nurtem reprezentowanym przez Adama Heydla i Ferdynanda Zweiga.

Pierwsze publikacje z zakresu polityki społecznej w Polsce. Zbiory: Biblioteka Narodowa

100 lat

POLITYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

Niepodległe państwo polskie funkcjonuje w bardzo trudnych warunkach społecznych i gospodarczych. Proces scalania ziem polskich łączy się z koniecznością ujednolicenia systemów prawnych, w tym szczególnie dotyczących sfery socjalnej. Okres zaborów oraz działania wojenne pozostawiają szereg konsekwencji dotyczących wielu obywateli. Rozłąka rodzin, migracje, bieda, głód, deficyt mieszkań, niedożywienie dzieci to poważne wyzwania dla tworzonej na nowo administracji państwowej. Optyzmowi związanemu z odzyskaniem niepodległości towarzyszy poczucie niepewności losu i trudy dnia powszedniego. Z czasem są one łagodzone poprzez konsekwentnie prowadzoną politykę społeczną państwa. Wydawane są dekrety, ustawy i rozporządzenia, które tworzą spójny system zabezpieczenia społecznego. Opiera się on na katalogu praw socjalnych wpisanym do konstytucji. Wspólnotę budują nie tylko fundamentalne gwarancje ochrony praw podstawowych, ale także ruchy patriotyczne i obywatelskie oraz akcje społeczne. Działania administracji wspierane są przez aktywność naukową największych ośrodków akademickich.

Otwarcie ośrodka zdrowia dla członków Związku Inwalidów Wojennych RP w Poznaniu, 1933. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Budynek mieszkalny, który powstał ze środków ZUS przy pl. Inwalidów w Warszawie.

Zbiory: Muzeum Historyczne m. st. Warszawy, fot. Henryk Porębski

Wieś Bronowice – członkowie rodziny chłopskiej podczas oczekiwania w progu domu na komisarza spisowego. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

BILANS POLITYKI SPOŁECZNEJ W OKRESIE XX-LECIA MIĘDZYWOJENNEGO

Dom Emigranta we Lwowie. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

ROZWÓJ I ZMIANY SPOŁECZNE

Zmienia się funkcjonowanie ludności polskich wsi i miast. W całym okresie międzywojennym wzrasta liczba osób wykształconych. Świeżo odzyskana państwowość sprzyja także aktywnym i prospołecznym postawom: rozwija się ruch spółdzielczy, powstają liczne instytucje i organizacje społeczne, gospodarcze i kulturalne. W życiu publicznym świadomie uczestniczy wielu obywateli, czego wyrazem jest zaangażowanie w akcje społeczne.

MIESZKALNICTWO

Budowę mieszkań (na wynajem za stosunkowo niewielki czynsz) traktowano jako długofalową lokatę kapitału i jednocześnie sposób na choćby niewielkie rozwiązanie ogromnego deficytu mieszkaniowego. W 1929 roku na wniosek Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej rząd wydaje zgodę na uruchomienie środków z nadwyżek budżetowych w ZUS na cele budownictwa mieszkaniowego. W kwietniu 1930 roku powołane zostaje do życia Stowarzyszenie Budowlano-Mieszkaniowe Zakładów Ubezpieczeń Społecznych. Projektantami budowanych przez niego osiedli są jedni z najlepszych ówczesnych architektów: Stanisław Brukalski, Józef Szanajca, Bohdan Lachert, Roman Piotrowski oraz prof. Rudolf Świerczyński.

WARUNKI ŻYCIA

Duże zniszczenia wojenne, niezbyt dobra koniunktura gospodarcza i wielki kryzys nie pozwalają na radykalną poprawę warunków życia. Tym cenniejsze wydają się inicjatywy władz państwowych: kształtowanie zasad pracy, rozbudowa ubezpieczeń społecznych, tworzenie systemów pomocy społecznej i ochrony zdrowia. Przynoszą one wymierne efekty w postaci poprawy warunków życia, szczególnie widoczne we wzroście długości życia, z nieco ponad 40 lat dla rodzących się koło 1920 roku do około 50 lat w 1938 roku.

Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, 1930. Zbiory: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Niniejsza wystawa została stworzona we współpracy **Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, Polskim Towarzystwem Polityki Społecznej, Centralnym Instytutem Ochrony Pracy, Instytutem Pracy i Spraw Socjalnych oraz Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.**

Składamy podziękowanie wszystkim osobom i instytucjom, które zainicjowały i zrealizowały wystawę. Szczególnie cenne było zaangażowanie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (dr Elżbieta Bojanowska, Jacek Jarosiński), Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (prof. Gertruda Uścińska, Magdalena Lewandowska, Aleksandra Bełkowska-Gołoś, Barbara Owsiak, Maria Piotrowska, Olaf Rawski, Wojciech Andrusiewicz, Jacek Dziekan), Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej (prof. Julian Auleytner, prof. Grażyna Firlit-Fesnak, dr hab. Mirosław Grewiński, dr Joanna Lizut, dr hab. Ryszard Szarfenberg) oraz Fundacji Ośrodka KARTA w Warszawie (Agnieszka Knyt, Anna Mieszczanek, Katarzyna Bułowicz).

Tekst, redakcja i wybór ilustracji:

dr hab. Mirosław Grewiński, dr Joanna Lizut, Magdalena Lewandowska

O projekt graficzny wystawy zadbała:

Klara Dendek – Artfor Promotion